זאַכצענטער יאָרגאַנג
№ 38
פרייז 20 גראָשען. · „CZENSTOCHOWER CAJTUNG".

טשענסטאָכאָווער צייטונג

Piątek 17 września 1937 | ליכט-צינדען 5.32 | פרייטאג פ׳ האזינו י״ב תשרי תרצ״ח

Fabryka Mebli Giętych
D. SZMULEWICZ i S-ka
Częstochowa, Narutowicza 19|23. - Telef. 23-36.

צו דער בעקוועהמליכקייט פון די געעהרטע קליענטען האבען מיר געעפענט
א פראָנט-געוועלב אויף נארוטאָוויטשא גאס 19-23
אויפ׳ס לאגער אויסוואהל פון אלערליי פאסאָנען
בענקלעך אין **קאָלירען** און אלע **ווינער מעבעל-אויסארבייטונגען**
ספעציאליטעט:
אויסארבייטונג פון **די זעלבע קאָלירען** װאס **אלערליי פאָרנירען.**
אין דעטייל—פאבריקס-פרייזען.

Znany Paryski Zakład Krawiecki
„TRES-CHIC"
M. Rozenblum, Częstochowa
N. Marii Panny 33
Telefon 11-87,

poleca na sezon jesienno - zimowy **materjały ostatnich nowości Krajowe i Angielskie** oraz wszelkie rodzaje **FUTER.**
Polecam się łask; względom Sz. Klijenteli
Dyp. Akad. Państ. Akad. Kroju i Szycia w Paryżu.

Dr. JERZY DOBRZYŃSKI
choroby chirurgiczne
powrócił
i przyjmuje w godz. do 10-ej i od 4—7.
ALEJA 23.

א ל ע ו ו י י ס ע ן,
אז אין דער גוט-בעקאנטער פירמע
M. Stawski, Aleja 12
ווערען אויסגעפערטיגט
די שענסטע מענטעל אין **קאָסטיומען גוט** און **ביליג**
דעריבער בעזוכט דאס יעצט-פערגרעסערטע געשעפט.
אויפ׳ס לאגער די לעצטע נייהייטען.

Poszukuję chłopca
ewentualnie dziewczynki
na posyłki do pracowni
Samuela Kaca, Aleja 20.

ס׳ווערט געזוכט
אנ׳אינטעליגענט יונגעל
אין הוטען-געשעפט פון
ש. קוויסקאָפף, אלעע 12

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona № 6.
Wyucza ostatnie nowości — kongresu — paryża 1937/1938 roku w kompletach — pojedyńczo
Zgłoszenia codziennie od 10—21 w.
אכטונג: יעדען שבת פראַקטישע רעקציע דינסטאג, ד. **21** פראַקטישע יום-טוב-לעקציע
פאר יודישער געזעלשאפט.
אָנהויב 8 אָווענד. — ערשטקלאַסיגע מוזיק.

WORLD-RADIO
świat w domu.

Posiadamy na składzie najnowsze modele odbiorników krajowych i zagranicznych.
Od popularnej dwójki — do luksusowej superheterodyny z oscylograficznym wskaźnikiem.
Od taniej jednoobwodówki do wykwintnego siedmioobwodowego z zaworem przeciwinterferencyjnym.
Każdy miłośnik radia znajdzie coś dla siebie.
Prowadzimy demonstrację i sprzedaż następujących odbiorników:

World - Radio
Mazur
Polonez

Kosmos
Pionier (super popularny)
Matador (super luksusowy)
Meteor

Telefunken
Fenomen
Symphonic
Stradivari (z mag. okiem)
De Luxe (z lustrzaną skalą)

Capello (Ingelen - Wiedeń)
Serja superów luksusowych
Capri (z magicznym okiem)
Milano (ze skalą geograf.)
Roma (wmontowany radiogram)

Philips
Typ 109
Super 4-38
„ 6-38
„ 7-38 (z monosterem)
„ 8 38 (z monosterem)

Radio-Union (Orion-Budapeszt)
Union 3
Union 7
Union-Lux

Elektrit
Patria
Tempo
Maestro
Opera

Hornyphon (Wiedeń)
Lord—38
Olympic—38

Zakłady Radiotechniczne
WORLD-RADIO
Inż. Br. Fliegelman i S-ka
Spółka Komandytowa
Aleja 24 w podwórzu,
tel. 25-75.

דאנקזאגונג.

דעם הערצליכסטען דאַנק זאגען מיר דער פערוואלטונג פון האַנדווערקער-פערבאַנד פאַר דעם גרויסען כבוד, וואָס זיי האבען צוגעטיילט דעם אנדענקען פון אונזער נישט-פערגעסענעם מאַן און פאָטער
נ״ע **אברהם דזיאַלאָווסקי**
אויך דאַנקען מיר די אַלע, וועלכע האָבען אויף וואס פאר אַנ׳אופן זיך בעטייליגט אין אָבגעבען כבוד אונזער טהייערען נפטר.
די פאַמיליע.

׳צערעס
מאגען פערטראגט עס!

אזוי ווי „צערעס" ווערט צושמאלצען ביי א קליינער טעמפעראטור, זענען די שפייזען, צו וועלכע ער ווערט בענוצט לייכט פערדייליך. עס איז קיין וואונדער נישט, וואס „צערעס" ווערט ספעציעל גענוצט פאר קינדער און קראַנקע.
דאס 100%-ע קאקאס-פעטס „צערעס" ווערט אויסגעארבייט אונטער דער שטרענגער השגחה פון הרב ר׳ שמחה פרענקעל פון סקאווינא. עס קען דעריבער אן שום חשש בענוצט ווערען צו אלערליי כשר׳ע שפייזען.

כשר

Ceres איז נאַרהאַפט נאַטירליך-ריין געזונד
ע נ ט ה א ל ט 100% פ ע ט ס

FARBIARNIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ"
ul. Berka Joselewicza 2.
צום פריהלינג-סעזאָן
מיר נעמען אָן צו וואשען **קראַגענס** מיט לאנג - דויערענדע שפיגעל-גלאַנץ ווי אויך **העמדיש** צו ריניגען און צו פארבען אלערארט קליידונג. גארדינען צו וואשען און צו שפאנען.
ספעציאַליטעט: 1) פאַרבען לעדערנע קורטקעס
2) דעטאַשירען (ארויסנעמען פלעקען אָהן וואשען).
אַכטונג: פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ׳ן אָרט אלץ צוביליגע פרייזען.

אונזערע שכנים דער **פאַמיליע וואַגע** צום פריהצייטיגען טויט פון זייער טאָכטער
נ״ע **פייגעלע**
דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל
הירשל יאַזשאמבעק און **פרוי.**

Rodzinie Zylberszac
spowodu śmierci ukochanego syna
MIECIA
wyrażają szczere współczucie
Renia i Witek Zylberszac.

Z powodu przedwczesnej śmierci kolegi naszego
b. p. Miecia Zylberszaca
wyrażamy serdeczne współczucie Rodzicom, głęboko przejęci
Uczniowie i uczenice kl. 3-ej b.
Gim. Tow. Żyd. Szkół Średnich i Powszechnych w Częstochowie.

Do głębi wzruszeni przedwczesną śmiercią
b. p. Miecia Zylberszaca
składamy Rodzicom oraz Rodzinie wyrazy najszczerszego współczucia.
Ajzenówna i Pomerancowie.

בסוכות תשבו

נאך דאמאלס, ווען מיר זענען געווען אין ארץ ישראל אויפ'ן אייגענעם פעסטען באדען האט מען שוין אונז אנגעזאגט: בסכות תשבו. איהר זאלט זיך אוועקזעצען אין סכות אין א דירת ארעי. קומט די גמרא און טייטשט אויס, אז א סכה איז כשר נאר דאמאלס ווען עס איז: צלחה מרבה מחמתה, אז עס איז מעהר שאטען ווי זון.

צו די אלע מצוות ומעשים טובים, וואס מען האט אונז יודען געבאטען צו האלטען איז אונז אממעהרסטענס גערא‍טען אט די מצוה פון סכה, וואס איז דער סימבאל פון אונזער גאנצען דא זיין. אונזער גאנץ לעבען איז א סכה א דירת ארעי, וואו ס'איז דא מעהר שאטען ווי זון.

אמאל פערצייטענס, ווען מיר יודען זענען נאך געזעסען אויפ'ן אייגענעם באדען, האט מען די סכה געמאכט פאר אנ'אברוה ארט, פאר א פערוויילונגס-ווינקעל. א גאנץ יאהר זיצט מען אין שטוב וועט מען אויף איין וואך ארויס אין סכה. ווען מיר זענען אבער פערטריבען געווארען אין גלות איז די סכה געווארען אונזער שטענדיגער וואוינארט.

קנאפע צוויי טויזענד יאהר וואנדערן מיר ארום אין דעם דאזיגען סוכה'לע און זי איז אלץ נאך כשר. ס'איז אלץ נאך דא מעהר שאטען ווי זון... און טאמער פערגעסט מען אויף א מינוט, אז מיר זיצען אין א סוכה, ווי דאס איז געווען דער פאל אין דייטשלאנד, וואו מיר האבען געמיינט, אז דאס סכה'לע איז פערוואנדעלט געווארען אין א דירת קבע, איז געקומען דער נארדישער ראסען-שטורם-ווינט און אונז איבערצייגט, אז מיר האבען געהאט א טעות, אז מיר וואוינען לעת עתה אין א שוואך קליין סכה'לע, וואס דער קלענסטער ווינט איז עלול זי חרוב צו מאכען.

נישט אומעטום אבער איז די סכה גלייך. פערהאן לענדער, וואו די יודישע סכה האט א פעסטערן באדען, ווי למשל אין אמעריקא. אמת, אויך דארט פעהלען נישט קיין בייזע ווינטען, וועלכע שטורמען אויפ'ן סכה'לה און ווילען זי אומווארפען אבער אהן ערפאלג.

דאס זעלבע איז אין ענגלאנד, פראנקרייך, טשעכיען און אין אייניגע אנדערע לענדער. דארט געפינען זיך די יודען פיעל-ווייניג רעוויל א ביסעל זיכער אין זייער סכה. דאגעגען אבער זענען פערהאנען א ריהע לענדער, וואו די יודישע סכה שאקעלט זיך און וואקעלט זיך, מען ווארפט ארייין שטיינער דורכ'ן סכך, און מען שווענקט אויס דעם באדען מיט וואסער און אויך אין די דינע ווענטלעך בויערט מען אויס לעכער. מען וויל דוקא דאס שוואכע קליינע סכה'לע אומווארפען, פערניכטען. צי דאס וועט זיך זיי איינגעבען, וועלען מיר נאך זעהען...

ערגער איז אבער דאס, וואס מען לאזט אונז נישט צוריק אויפבויען אונזער אלטע היים, ווארום ווי לאנג איז דער שיעור צו וואוינען אין א סכה? האט מען אוועקגעשיקט די בעסטע קינדער אין לאנד, וואו עס איז געשטאנען אונזער וויגעל, דארט, וואו מיר האבען געהאט אונזער פעסטע דירה, און מיט האמער און זעג האבען זיי די חורבות אויפגערוימט און אנגעהויבען צו בויען די דירת קבע, אנ'אייגען שטיקעל ווינקעל. די ערשטע צייט — ווען מ'האט גערעדט וועגען ווידעראויפבויען פון קליינע פעלקער — האבען די הערשענדע מלוכות אונז זאגאר געגעבען זייער ברכה, נאר שפעטער, ווען זיי האבען געזעהען, אז עס ווערט אויפגעשטעלט דער יודישער צעמענטירטער בנין, האבען זיי אנגעהויבען ווארפען שטיינער אונטער די פיס, און יעצט לייגען זיי אונז פאר אנשטאט אונזער אלטער היים, א קליין מלוכה'לע, וואס איז אזוי גרויס ווי א סכה און איז בערואהט אזוי ווי אלע סכה'ס, אין וועלכע מיר וואוינען אין גלות.

א געבענשט פאלק איז אט דאס פאלק ישראל, מען האט אונז געהייסען זיצען אין סכות, קיין שום פאלק האט אזא בעפעהל נישט בעקומען, זיצען זיי טאקי אין פעסטע דירות און נאר מיר דאס אתה בחרתנו פאלק, מוז דאס גאנצע לעבען וואוינען אין א סכה.

אונזער טרייסט איז אבער אט דאס, וואס נישט קוקענדיג דערויף, אז מיר וואוינען קנאפע צוויי טויזענד יאהר אין סכות, וועלכע האלטען זיך קוים אויפ'ן באדען, ארומגערינגעלט מיט טויזענדער שונאים, און מיר וואנדערען ארום פון איין ארט צום צווייטען, פונדעסטוועגען לעבען מיר נאך און לאזען זיך נישט פערניכטען.

און דאס איז אונזער טרייסט, אז עס וועט קומען א צייט, אז טראץ אלע מכשולים און שטערונגען וועט אונזער לעבען פערוואנדעלט ווערן אין א דירת קבע, וואס וועט זיין חמה מרובה מצ"תה, מעהר זון ווי שאטען.

ש. פ.

טשעקאווע ערפינדונגען

אין אמעריקא איז לעצטענס אבגעהאלטען געווארען א קאנגרעס פון אמעריקאנער ערפינדער און דאביי איז דארט איינגעארדענט געווארען א אויסשטעלונג פון נייע ערפינדונגען.

קיין גאר געניאלע ערפינדונגען, קיין שווערע פערפלאנטערטע ענטדעקונגען און מאשינען האט איהר דארט נישט געזעהען. דערפאר אבער האט איהר דארט געפינען זעהר וויכטיגע אנדערע ערפינדונגען ארויסצוהעלפען דער מענשהייט.

אט, למשל, אזא וויכטיגע ערפינדונג ווי אנ'אנקער פאר א קוה'ס עק... פרעגט א פארמער, וועט ער אייך זאגען ווי וויכטיג אזא ערפינדונג איז, אהן אזא אנקער דארף דער פארמער אלעמאל זיין פארזיכטיג, ער זאל נישט כאפען קיין „שמיר" פון דער קוה'ס עק בשעת ער מעלקט זי. דער ערפינדער, אלבערט גאס, בענוצט זיך מיט סטאטיסטיק. ער זאגט, אז יעדעס יאהר ווערען איבער אכצעהן הונדערט מענשען בלינד פון די קלעפ וואס זיי קריגען פון דער קוה'ס עק. אום אויסצומיידען אזא געפאהר, דארף דער פארמער גארנישט טהון, נאר צוטשעפען זיין אנקער צו דער בהמה'ס עק, און ער וועט זיין זיכער מיט זיינע אויגען.

האט איהר איין וויכטיגע ערפינדונג. איהר האט דארט אויך געקענט זעהן נאך זעהר א וויכטיגע ערפינדונג, וואס איז אויסשליסליך פאר פרויען

ווי איהר ווייסט, איז א חן-גריבעלע א גרויסע ציהרונג ביי א פרוי. ווען א פרוי, אויב אפילו זי איז נישט קיין בעזונדערע יפת תואר, קיין גרויסע קראסאוויצע, פערמאגט א חן-גריבעלע, וועט זי שוין אויסנעמען ביים שטארקערען געשלעכט. איז אבער די צרה, וואס א חן גריבעלע איז א נאטירליכע זאך און מען דארף דערמיט געבוירען ווערען. ווייזט מען אייך אויפ'ן ערפינדער'ס קאנגרעס א מיטעל, ווי אזוי מען קען בעשאפען חן-גריבעלעך. עס איז נישט קיין שווערע מאשינעריע, נאר א פשוט דרעטיל אין דער פארם פון א פערדישער צעדקאווע. אין מיטען פוןביידע זייטען פון דראט שטעקען ארויס צוויי קליינע קישעלעך. ווען איהר טוט אן דאס דרעטיל אויף אייער פנים, דריקען זיך די קישעלעך אין אין אייערע באקען און זיי שאפען א חן גריבעלע. דער ערפינדער גלויבט, אז אויב איהר וועט ארומגעהן מיט דעם דרעטיל אויף אייער פנים עטליכע וואכען נאכאנאנד, וועט איהר בעקומען חן-גריבעלעך, וואס וועלען אנהאלטען שטענדיג...

אויף איין טישעל ליגען אויסגעלייגט דריי טשעקאווע ערפינדונגען אויף דריי פערשידענע געביטען.

די ערשטע ערפינדונג איז פון קארל יאקאבסאן, פון וואשינגטאן. די ערפינדונג איז א פאר שיך, מיט וועלכע איהר וועט זיך קענען אדורכשפאצירען איבער'ן וואסער. עס איז א פאר געוועהנליכע טעניס-שיך, צוגעקלאפט א צוויי אייזערנע רייפען, וואס זענען נישט ברייטער ווי די זוילען פון די שיך. צווישען די רייפען געפונט זיך א חילצערן ברעטיל און אט דאס איז די גאנצע מאשינקע.

ווייטער איז — שטענדיגער עלעקטרישער מייזעל כאפער...

דאס איז א שעכטעל וואס איז אזוי צוזאמענגעשטעלט, אז ווען א מייזעל געהט אהין אריין ווערט עס באלד עלעקטריזירט און ס'ווערט אבגערוקט אין א קליין קעמערל אריין. בשעת דאס ווערט געטהון, עפענט זיך אויף א טירעלע און א שטיקעל קעז פאלט ארויס אריינצונארען א פרישען קרבן. אט אזוי קען די „זלאפקע" ארבייטען א לאנגע צייט און אריינכאפען א היבשע צאהל פון די קליינע אבשטויסענדע בעשעפענישען, און איהר דארפט זיך גארנישט צוריהרען צו דעם.

די דריטע ערפינדונג איז זעהר א טשעקאווער איינפאל און וועט זיין נוצליך פאר פרויען, וואס זייערע מענער שנארכען פון שלאף. דאס איז א שנאר-אבהאלטער.

מר. לאך האט געוואוסט, אז שנארכען שנארכט מען מיט'ן מויל. דאס מויל איז צוגעמאכט קען מען נישט שנארכען. איז ער געפאלען אויף אזא ענטדעקונג. ער האט גענומען דריי קליינע האלב-קיילעכדיגע שטיקלעך בלעך און זיי איינגעקלאמערט צווישען זיינע ציין אזוי, אז ער זאל נישט קענען עפענען דאס מויל און במילא וועט ער נישט קאנען שנארכען.

אויפגעטהון וואונדער אין עמיל לאצ'ס פריוואטען לעבען. זיין ווייבעל סטראשעט שוין נישט, אז זי וועט פון איהם אוועק, און זיי לעבען, א דאנק דעם שנארך אבהאלטער, ווי צוויי טייבעלעך.

מר. לאך איז אבער נישט עגאאיסטיש. ער בעהאלט נישט זיין ערפינדונג נאר פאר זיך. ער האט זיך איצט געשטעלט א ציעל גליקליך צו מאכען דאס פערהייראטע לעבען פון אלע שנארכענדיגע מענער און פרויען. דעריבער האט ער געלאזט אויפשטעלען זיין ערפינדונג אויף דעם ערפינדערס קאנגרעס. און פאר א בידנעם מטבע קען זיך יעדער פערהייראטער מענש איינשאפען אזא „שנארך-אבהאלטער"...

פערשטעהט זיך. אז דאס איז נאר א קליינע צאהל פון די ערפינדונגען וואס זענען אויסגעשטעלט אויף דעם קאנגרעס. פערהאן דארטען נאך צעהנדליגער וויכטיגע ערפינדונגען.

א. ה.

פון תנועת „תורה ועבודה"

שבת פ' האזינו י"ג תשרי 4 א זייגער נאכמ. וועלען רעפערירען די ח"ח: וולאדאווסקי און דאנציגער א. ד. ט.: „וואס האט אונז געגעבען דער 20-טער ציוניסטישער קאנגרעס.

מאנטאג דעם 1 טען טאג סכות 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר א שעור „הלכות סכה" געפיהרט דורך ח' שלמה וולאדאווסקי.

דינסטאג, דעם 2 טען טאג סכות 4 א זייגער נאכמ. קומט פאר א רעפעראט א. ד. ט.: „חג האסיף".

אלע חברים ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פונקטליך.

לישב בסוכה...

קליינער פעליעטאן

א טופה איז ווי בצוואוסט א דירת ארעי, וואו מען וואוינט נאר א קירצע צייט, אזוי אויף דערוייל, ס'ווענדעט זיך אבער ווי אזוי דאס סכה'לע זעהט אויס און ווער עס וואוינט דארט.

פע-האנען פערשידענע סכות. יאהוי-סכות, וועלכע זענען געבויט פעסט, און בשפת הדחק וואלט אנ'ארימע עקסמיסירטע פאמיליע דארט געקאנט וואוינען א גאנץ יאהר און פערהאנען ווידער סכות, וואס זענען ווי א קקיון דיונה, וואס דער מינדעסטער ווינד קאן זיי אוועקבלאזען.

ס'זענען אבער אויך פערהאנען מענשען, וועלכע פראווען הלכות סכות נישט דוקא סכות צייט, נאר אויך אין אנדערע צייטען פון יאהר און אט וועגען דעם לישב בסכה וויל איך ווידמען דעם היינטיגען סכות פעליעטאן.

* * *

פיעל מענשען האבען א טבע, אז זיי פראווען הלכות סכה אין די פערשידענע קור-ערטער, צו וועלכען זיי גרייטען זיך צו מיט אלע פיטשעווקעס, איבערהויפט זענען אויף דעם בריות דאס מן היפה, זיי זענען מקיים די דאזיגע מצוה בכל פרטיה ודקדוקיה, זיי זענען דערביי מכוין אלע כונות, וואס זענען אנגענומען ביים פראווען הלכות דאטשע. זיי האבען צו טהון מיט די אושפיזין און נישט אזוי מיט די אבות ווי מיט די בנים, זיי זענען אזיך מקיים די מצוה פון בית-שואבה אין באסיין אויך קלויבען זיי זיך א הדר... אז"וו.

אט אין דער סכה, וואס רופט זיך קריניצע, אוסטראן, טשעכאטשינעק, ציקאפאנע זיצען אונזערע געסט נישט 7 טעג נאר א גאנצען חודש אדער נאך לענגער.

מען קאן נישט זאגען, אז זיי לאנגווייליגען זיך דארט אין די דאזיגע סכות, אדרבא, דאס איז זייער אברוה-ארט, כאטש אז מען וויל שמועסען, איז עס פערקעהרט, א גאנץ יאהר ווען זיי זענען אינדערהיים רוהען זיי, טהוען זיי גאר נישט, און ערשט דארט אין די מאדערנע סכות רודערען זיי א וועלט און ווען זיי קומען צוריק רוהען זיי זיך ערשט אב, פון דער שווערער ארבייט, וואס זיי האבען דארט געהאט, דער עיקר, אז זיי האבען דארט אין די קור-ערטער יוצא געווען מיט דעם לישב בסכה...

* * *

אויף דער גאריבאלדי גאס איז פערהאן א פאבריקעל פון פידעלעך. דער אייגענטימער פון דאזיגען פאבריקעל איז מאנשי שלומנו, א חסיד'ישער יוד פון דער פילצער גווארדיע, שליח צבור אין די ימים נוראים, קאנדיראט אויף דאזאר, קורץ—ווי עס שטעהט אין דער הגדה—א יוד מיט כמה מעלות טובות עלינו, א יור אויף אלע יודען געזאגט. מיר וועלען איהם רופען ר' משה בן משה. דער דאזיגער ר' משה בן משה, אין געגענזאץ צו פיעל אנדערע יודישע פאבריקאנטען האלט דוקא פון צונעהמען צו דער ארבייט נאר יודישע ארבייטער, אלא וואס—בכדי אויסצומיידען מצד די ארבייטער אפיקורסישע שטיק ווי העכערע לויהנען, שטרייקען וכדומה —האט ער מיטגעווירקט צו שאפען אין טשענסטאכאוו א פועלי-אגודת ישראל און נעמט אן אין דער פאבריק נאר מיטגלידער פון דער אלוועלטליכער פ-על‍צעריש חסיד'שער ארבייטער-ארגאניזאציע. דערמיט האט ר' משה געוואלט דערגרייכען צוויי זאכען. ראשית, וועט ער זיין זיכער, אז די ארבייטער וועלען נישט שטרייקען ר"ל. והשנית, וועט זיין פארטיי האבען א סך אנהענגער.

מיט זיינע ארבייטער, ווי מיט חברים פון איין ארגאניזאציע, האט זיך ר' משה געפיהרט הימיש. ס'האט איהם צ. ב. נישט געארט, אז זיי האבען געארבייט א 2 שעה מעהר איבער'ן טאג (למצן האמת מוז מען אויך מודה זיין, אז טאמער האט אנ'ארבייטער א מאנטאג אדער דאנערשטאג זיך פערשפעטיגט מיט א האלבע שעה צו דער ארבייט וואהרשיינליך צוליב תחנון, האט ער אויך נישט געמאכט קיין וועזען און אין ערגסטען פאל האט דער ארבייטער נאך מנחה אבגעארבייט די האלבע שעה), אויך קיין עולה האט ר' משה נישט געטהון זיינע ארבייטער ער האט זיי געצאהלט מיט מזומנים ממש, אזוי ווי איינער האט זיך פערדינט, ארבייטער, וועלכע ארבייטען שוין א 7 יאהר פערדינען 2.30 זל. א טאג אנ'ארבייטער וואס ארבייט שוין 10 יאהר בעקומט 3.30 זל. א טאג און פערהאנען אויך אזעלכע וואס פערדינען 80 גראשען א טאג. דאס האט אבער נישט געשטערט דעם שלום בית וואס האט געהערשט צווישען פאבריקאנט מיט די ארבייטער.

נישט אלץ אבער דויערט אייביג. און אין א שהנעם פריהמארגען האט זיך דערטראגען צו ר' משה'ס אויערען א שרעקליכע בשורה, זיינע חברים, די מיטגלידער פון פועלי-אגודת-ישראל, מיט וועלכע ער דאווענט אין איין בית המדרש, האבען זיך פערשריבען אין פראפ. קלאסען פעראיין פון פ.פ.ס. און אויסגעקליבען פאבריקס-דעלעגאטען, וועלכע וועלען ביי יעדען אינצידענט צווישען ארבייט און קאפיטאל זיין בעפולמעכטיגט צו פערהאנדלען על פי הלכות שולחן ערוך פון פראפ. קלאסען פעראיין.

ויהי כשמוע, ווי ר' משה האט דערהערט די דאזיגע טרויעריגע בשורה ויחי'ד לבו, איז ער געווארען פערציטערט וחמתו בערה בו, און עס האט איהם שרעקליך געביטערט פאר וואס קומט דאס איהם. פאר זיין גוטסקייט, פאר זיין פערהאלטען זיך מיט זיינע ארבייטער ווי חברים. און ר' משה האט בעשלאסען יעבור עלי מה, ער מוז פון זיי פטור ווערען און, אומר ועושה, ער האט נישט לאנג געטראכט און ארויסגעהאנגען א צעטיל, אז ער זאגט אב אלע ארבייטער 14 טעג און אזוי ווי ער האט מורא געהאט, אז די ארבייטער וועלען איהם מאכען לא עלינו אנ'אקופאציע שטרייק, האט ער זיי מיט א חכמה ארויסגענארט פון דער פאבריק און סטאפ, מעהר זאלען זיי זיין שוועל נישט איבערטרעטען. אויב שטרייקער'ס קאן ער האבען אנדערע ארבייטער, פריייזיגע פראלעטאריער, און נישט פון פועלי-אגודת-ישראל, ניין, צו אזא עבירה וועט ער זיינע פארטיי חבורים נישט דערלאזען. הקיצור, די ארבייטער זענען געבליבען אויפ'ן הויף. זענען זיי אוועק אין פראפ. פעראיין פון דארט צום אינספעקטאר-פראצע, און בלית ברירה— בכדי מקיים צו זיין די מצוה פון אנ'אקופאציע-שטרייק—האבען זיי אקופירט די פאבריק פון דרויסען און ביי דער טהיר פון דער פאבריק אויפגעשטעלט פון דיקטען א מין סכה וואו זיי פראווען הלכות אקופאציע.

די 8 ארבייטער, צווישען וועלכע עס געפינען זיך העלפט חסיד'ישע בחורים'לעך מיט לאנגע פאות, ליגען אייפ'ן הויף אונטער'ן רעגען און קאלטע נעכט און שווערען צו קעמפען ביז'ן ענדגילטיגען נצחון. זיי שרעקט נישט אב ; אס וואס פאליציי און אויך געהיים פאליציי מאכט זיי אפטע וויזיטען, זיי קעמפען זאגען זיי פאר דער גערעכטער זאך.

אט די דאזיגע חסידי'שע ארבייטער קעמפענדיג געגען זייער חסידי'שען פאבריקאנט, זענען באמת מקיים די מצוה סכה און זיי מעגען זאגען אויפ'ן קול הויך מיט כונה און מיט חסידי'שען התלהבות די ברכה לישב בסכה...

* * *

דאס יודישע טעאטער אין טשענסטאכאוו, האט געהאט אויך א שטיקעל דירת-עראי אזא מין סכה אין זאל פון די„ פייערלעשער, לעצטענס אבער ווי ס'ווייזט אויס, וועלען זיי שוליב כמה וכמה טעמים אויך די דאזיגע סכה נישט בעקומען, אזוי, אז יודישע ארטיסטען וועלען שוין נישט קאנען ביי אונז מאכען אפילו די ברכה לישב בסכה...

* * *

איך האב נאך געוואלט אייך דערצעהלען וועגען דער קהלה סכה, אז אינדערצייט, ווען אין פארלאמענט למשל, אדער אין אנדערע רעגירונגס אדער קאמונאלע אינסטיטוציעס, אז מען כאפט זיך אריין דארט זיצט מען פעסט און מען עסט אויך א פארציע פיש, און אנדערע מאכלים... זיצט מען אין דער קהלה ווי אין א צובראכענע געביירע, וואס דער קלענסטער ווינט קאן עס אוועקבלאזען, היות אבער ווי ס'איז יום-טוב סכות, דער יום טוב וואו מען זאגט ושמחת בחגיך. וויל איך וועגען טרויעריגע זאכען נישט דערצעהלען, כדי נישט קאליע צו מאכען די גוטע שטימונג און די פרייד, וואס מען האט בעת מען זאגט דעם לישב בסכה...

סמאל

א לאָפּאַטע אין דער סוכּה

(סוכות-מעשה)

א מעשה נורא האט אין באַגריע פּאַסירט, א מעשה מיט א לאָפּאָטע אין דער סוכּה.

אַ דאָפּעלטע שמחה האט איינער דעם ערשטען סוכּות ביי זיך געהאַט: א ברית געמאכט און א חתן צו גאַסט געהאט.

און דער איינער–משה האט ער געהייסען און „פויער" האט מען איהם גערופען: משה פויער.

א יוד, ווי אַלע יודען איז ער געווען און פאַרט א פויער. א פויער, ווי אַלע פויערים; נאָר פאַרט א יוד.

האט ער אמאָל געזאגט: „יאָ", האט געמוזט זיין–„יאָ"; האט ער געזאגט: „ניין", האט געמוזט זיין „ניין". איבער'דבר'ן האט ער זיך פון קיינעם נישט געלאָזט.

א עקשן, ווי א פויער און פאַרט א יוד געווען.

אויף „הוצאה והכנסה" אויף „פּתיחת הארון" אין שוהל, איז ער אָפט א בעל'ן געווען, מען דאַרף דאָך דערביי גאָר נישט זאגען... מיט א עליה קויפען, מוז מען שוין זיין פאָרזיכטיגער: מען מוז דאָך זאגען א ברכה פאַר'ן לייענען, א ברכה נאָכ'ן לייענען, און אמאָל טהוט זיך עפּעס א טרייסעל אין מוֹח, די צונג ווערט האַרט ווי א ברעט און דער עולם לאַכט... קומט סוכּות קויפט ער א לולב מיט א אתרוג פאַר זיך אליין און רופט צונויף צו זיך אַלע שכנים אתרוג צו בענשען, זאָל ער זיך גוט איינקוקען, ווי אלע טהון און דערנאָך, אין שוהל, זאָל קיינער נישט האבען די העזה צו לאַכען... אז ער האט די מטבע און קען!... א סוכּה מאַכט ער א גרויסע; ער אליין שטעלט זי. וואס? כּח פעהלט איהם? זאָלען פיעל יודען אין איהר זיצען, זאָלען פיעל צוזאמען קידוש מאכען, וועט מען זיין עברי נישט הערען...

איצט, אז ער מאַכט א ברית דעם ערשטען טאג סוכּות, האט ער נאָך מעהר ברעטער צונויפגעזוכט, אלע דרענגלעך, וואס זענען געווען אין שטוב גענומען און נאָך א גרעסערע סוכּה געמאכט. געסט וועט ער דאָך האבען, דער רב אליין וועט סנדק זיין און אויף דער סעודה פון ברית קומען און דער עיקר—דער חתן!...

דער חתן, דער חתן!... א קיניגקייט זיין מרים'עלס חתן! פון איהם וועט שוין קיינער נישט לאַכען, אפילו דער רב אליין אויך נישט. ער קען דאָך אפילו די קלענסטע אותיות'לעך, ווי א וואַסער וואָס דען? אומויסט גיט ער איהם א נדן מיט אזא שעהן מיידעל ווי זיין מרים'על?...

מרים'על האט זיך אפילו געקרימט, ווען פייוועל דער שדכן, האט דעם שידוך אָנגעשלאָגען.

א באַנק-קנייטשער! – האט זי געזאגט, ארויפציהענדיג די נאָז.

עס איז איהר נישט געפעלען געווארען דער מחותן, חיים דער דרדקי-מלמד און די מחותנת'טע לאה די גענזלערין. איז ער דאָך אָבער משה, משה פויער, האט ער זי מכבּד געווען טאָקי אויפ'ן פויערישען אופן, האט איהר געקויפט א גאָלדען זייגערל מיט א קייטעל, כּלומר'שט א מתנה פון חתן, דעם חתן א גאָלדען זייגערל מיט א קייטעל, א מתנה פון דער כּלה, דעם מחותן געמאכט א נייע קאפּאָטע און דער מחותנת'טע–א ניי קלייד און –„תנאים" זענען געווען.

איצט, צום ברית, האט ער ווידער מתּנות געקויפט! מרים'לען פינגערלעך, ברילאַנטענע פינגערלעך, כּלומר'שט א מתנה פון חתן; דעם חתן – אַנ'ערך צוואנציג גרויסע, ריעזענדיגע ספרים, מיט קליינע, קלענערע און גאָר קליינינקע אותיה'לעך. דער מחותן, חיים, האט זיי געהייסען קויפען. ווי האט ער געזאגט הייסען זייז – ווער קען זיי נאָכרעדען, די באַנק-קנייטשער!...

מרים'על האט זיך שעהן אָנגעטהון: אַ זיידענע בלוזע מיט אַ זיידען קליידעל און אויסגעקעמט – דריי קעפּ הויך די האָר פערקעמט!... און דאס קייטעל מיט'ן זייגערל האט זי זיך אויפגעהאָנגען, דעם האַלז האט דאס קייטעלע ארומגענומען און געצויגען האט עס זיך ביז'ן גירטעל און פון אונטער'ן גירטעל האט מען דאס זייגערל געזעהען. זי איז דאָך א קוואַטערין. דער גאַנצער עולם, מענער און פרויען קוקען דאָך אויף איהר... מען מוז אויף איהר קוקען: אפילו דער רב אליין וועט מוזען זעהן, וואס פאר א טאָכטער ער האט און וואס פאר ציהרונג זי האט בעקומען... ער וועט מוזען...

זיצט זיך דער עולם אין דער גרויסער סוכּה ביי דעם געדעקטען טיש, דער רב אויבענאָן, נעבען איהם דער חתן אין דער אַטלעסענער קאפּאָטע, וואס משה האט איהם צום ברית געמאכט, אויף דער וועסט בלאַנקט די גאָלדענע קייט, וואס משה האט איהם געגעבען. עפּיס רעדען זיי ביידע באַלד ווי זיי האבען זיך נאָר געזעצט, האבען זיי שוין גענומען רעדען, נאר ווער קען פערשטעהן, וואס זיי רעדען? עפּיס הערט מען סוכּה, סוכּה הין, סוכּה אהער, אָבער וואס ווילען זיי פון דער סוכּה?...

דער סאָרווער דערלאַנגט בראַנפען מיט לעקעך. קידוש מאכט דער עולם און מרים'על אליין דערלאַנגט איינגעמאכטס; אַזוי האט משה דורכאויס געוואָלט. זי דערלאַנגט דעם רב, דעם חתן...

משה'ס פּנים ווערט רויט, ווי אַ פייער.

אַזאַ בע'חנ'ט מיידעל, אזוי אויסגעקעמט, אזא קלייד, אזא ציהרונג און זאָל כאָטש ער, דער באַנק קנייטשער, א אויג אויף איהר וואָרפען, כאטש איין בליק טוּ'ן!... גאָר נישט... אין דער הויך פערוואָרפט ער דעם קאָפּ, קוקט אויפ'ן סכך. וואס זעהט ער דאָרט?...

און דער חתן קוקט און קוקט, טראָכט, מאכט עפּיס מיט די פינגער, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

– משוגע! – טראָכט זיך משה– משוגע! א באַנק קנייטשער!

דער חתן מאַכט זיך ווייטער זיינע העויות, שאָקעלט וואס אמאָל שטאַרקער מיט'ן קאָפּ און ענדליך טהוט ער א געשריי:

– פּסול! אוי, פּסול!...

– צווישען עולם ווערט א מהומה:

– פּסול? ווער פּסול? וואס פּסול?

דער חתן ציהט אויס די הענד צום רב, ווייזט איהם מיט'ן קאָפּ דעם סכך און שרייט:

– פּסול, פּסול! די סוכּה איז פּסול!...

דער עולם קוקט, דער רב טהוט זיך אָן די ברילען און קוקט אין דער הויך אויפ'ן סכך; קיינער זעהט אָבער גאָר נישט.

– אַ לאָפּאָטע! – שרייט דער חתן– א לאָפּאָטע!... אָט דא אין ווינקעלע!... דער סכך איז אויף איהר אָנגעשפּאַרט...

דער רב קוקט נאָך אמאָל.

– טאָקי יאָ! – זאָגט ער.

– און א לאָפּאָטע איז א כּלי–זאגט דער חתן מיט נצחון–און א כּלי איז פּסול צום סכך און אז דער סכך איז פּסול, איז די גאַנצע סוכּה פּסול!...

משה שטעהט, ווי אויף שרויפען, די פיס הויבען זיך איהם, די הענד ווערען אויסגעצויגען–להשמיד ולהרוג...

– אַזאַ באַנק-קנייטשער! – טראַכט ער זיך.–אויף מרים'לען, די כּלה זיינע, האט ער א בליק נישט געטהון און א לאָפּאָטע אונטער'ן סכך האט ער גע־מוזט דערזעהן!... און אז יאָ א לאָפּאָטע, מאי כולי האי!... עס האט איהם אויסגעפעהלט א דרענגעל, האט ער גענומען א לאָפּאָטע. א גרויסע סוכּה האט ער דאָך געמוזט מאכען, האט ער נישט געהאט אזוי פיעל דרענגלעך, מאַכט מען שוין אַזאַ רעש?...

– טאָקי יאָ! – זאגט דער רב–די סוכּה איז טאָקי פּסול!

– און ברכות לבטלה האבען מיר אלע געמאכט–זאגט זיך ווייטער דער חתן מיט טריאומף–און ווייטער עסען אין דער סוכּה טאָרען מיר שוין נישט!...

– טאָקי יאָ! – זאגט דער רב און הויבט זיך אויף פון אָרט.

משה קען שוין מעהר נישט הערשען איבער זיך.

– א דרענגעל האָב איך געזשאַלעוועט, וואס? – שרייט ער צושפּרינגענדיג צום חתן מיט אויסגעצויגענע הענד–איין דרענגעל האָב איך זיך איינגעשפּאָרט, פערשטערט מען מיר די שמחה מיינע?...

ער כאַפּט אַרויס פון חתנ'ס וועסט דאס זייגערל, רייסט איהם אַראָב דאס קייטעל און שרייט מיט שרעקליכען כּעס:

א גאָלדענעם זייגער מיט א גאָלדענער קייט האָב איך איהם געקויפט, און איהם פעהלט נאָר א דרענגעל!...

עס איז געוואָרען א רעש, דער רב האט געבעטען רחמים, דער עולם האט געפּרובט משה'ן ביי די הענד האַלטען, זיין כּעס שטילען, מרים'על האט געוויינט און אַלץ האט גאָר נישט געהאָלפען.

דעם זייגער מיט דער קייט און אפילו די אַטלעסענע קאפּאָטע האט משה פון דעם חתן אַראָבגעריסען.

– אויף אַ לאָפּאָטע קוקסט דו! – האט ער געשריגען – האבּזשע חתונה מיט אַ לאָפּאָטע!...

ווייבער האבען געחלש'ט, יודען זענען זיך פונאַנדערגעלאָפען און „משה פויער" האט דערנאָך א חתן אויך אַ פויער גענומען.

און אַלץ צוליעב דער לאָפּאָטע אין דער סוכּה.

ס. נ. פ.

גלייכווערטלעך לכבוד סכּות

פון יחיאל טשענסטאָכאָווער

דברי קהלת בן דוד

ווען שלמה המלך האט געשאָפען דעם „שיר השירים" און געזאגט ליבּ־ווערטער, האט ער נישט געדאַרפט בכדי מ'זאָל זיין ווערק גוט אויפנעהמען, אויסצורעכענען זיין יחוס, נאָר קורץ זיך אויסגעדריקט: „שיר השירים אשר לשלמה" און באַלד בעקומען א תשובה: „ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין–דיינע רייד זענען בעסער פון בעסטען וויין", ווען אָבער ער האט פערפאַסט קהלת, וועלכער איז פול מיט מוסר און תוכחה, האט ער שוין געמוזט אויסרעכענען זיין גאַנצען יחוס: „דברי קהלת בן דוד מלך ישראל". אָבער אויך דאס האט נישט געהאָלפען און מ'האט איהם דע־רויף געענטפערט: הבל הבלים אמר קהלת–קהלת רעדט בלויז נאַרישקייטען".

חייב אדם לקבל פני רבו ברגל

א חסיד. א פערמעגליכער מענש איז געגאַנגען אויף סוכּות צום רבי'ן צופוס, אויף דער פראַגע, פאַרוואָס ער פאהרט נישט מיט דער באַהן, האט ער געענטפערט: איך טו, ווי דער דין איז: „חייב אדם לקבל את פני רבו ברגל– דער מענש איז מחויב צו זיין רבי'ן צו געהן צופוס".

כל האזרח בישראל–ישבו בסוכּות

דער מחבר פון „בינה לעתים" האט געטייטשט: „כל האזרח בישראל ישבו בסוכּות" יעדער יוד אין חוץ לארץ, וועלכען ס'דאַכט זיך, דאס ער איז א פולבערעכטיגטער בירגער פון לאַנד אין וועלכען ער וואוינט, זאָל געדענקען, אז ער זיצט זיין גאַנץ לעבען אין א סוכּה–א דירת ארעי און ביי יעדער ווענדונג פון דער פּאָליטיק קען ער זיינע רעכט פערלירען.

הדר הוא לכל חסידיו

אין א געשעפט פון אתרוגים האבען זיך געפונען די גבאים פון דער שוהל און אונטערהאַנדעלט וועגען אַנ'אתרוג א הדר. אינצווישען זענען אַריינגעקומען עטליכע חסידים און דעם אתרוג אויסגעקויפט. אייף דער פראַגע פון די גבאים: היתכן? ווי פעלט איהר

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

„מאַמיר" זיך אויסגעבעטען...

אָט האָלטען מיר שוין נאָך יום כפור, נאָך דעם גרויסען טאָג פון תענית, פון סליחה ומחילה, ווען מיר האבען געבעטען, אז מען זאָל אונז מוחל זיין אונזערע נישט בעגאַנגענע זינד.

מיט אַ שווער האַרץ זענען מיר אַוועק אין דער שוהל, אַ האַרץ פול מיט מכות און וועהטאָגען, אַלטע און נייע צרות, וואס מעהרען זיך פון טאָג צו טאג. דער יוד, דער אייביג-גפרודפ'טער און געפּלאָגטער, שטעהט אזוי א גאַנצען טאג און גיסט אויס זיין ביטער האַרץ, זאָגט דעם יוצר, וואָס איז אָנגעשריבען געוואָרען אין די מחזורים מיט עטליכע הונדערט יאָהר צוריק, דעם יוצר, די פּיוטים, וואס זענען געשאַפען געוואָרען פון יוריש בלוט און טרעהרען, אין זינען אָבער האט דער יוד די צרות און גזירות, וואס ער לעבּט היינט איבער.

שטעהט אזוי דער יוד אַ גאַנצען מעת לעת אין דער שוהל, גיסט אויס זיין ביטער האַרץ און וויינט, ביז עס ווערט איהם גרינגער; איינציגווייז הויבט אָן ביי איהם געבוירען ווערען דער געדאַנק, אז שוין, עס נעמט א סוף צו די ליידען און עס וועט זיך אָנהויבען אַ ניי לעבען, אַ לעבען פול מיט זון, מיט קלאָרע ריינע הימלען און אז אויך אויף דער ערד וועלען זיך ארומדרעהען אנדערע, בעסערע מענשען.

ווי ס'זאָל אָבער נישט זיין – אַבי מיר האבען זיך אויסגעוויינט, אבי אונז איז לייכטער געוואָרען, אבי ביי אונז אין האַרצען האט אָנגעהויבען קלאַפּען אַ פונק פון האָפנונג, אַז אייביג וועט נישט זיין אזוי פינסטער, אַז סוף כל סוף וועט די וועלט זיין א בעסערע, אַ [illegible]

מיר יודען, דאס אייביגע אָפּטימיסטישע פאָלק, וועט בשום אופן נישט אַריינפאַלען אין יאוש. מעגען די צרות זיין ווי גרויס, מעג די נאַכט זיין ווי פינסטער, האָפען מיר פאָרט, זענען מיר זיכער, אז עס מוז קומען דער טאָג, וואס וועט פערטרייבען אַלע בייזע רוחות אין זייער אייביגער רוה, און ליכט און מענשליכקייט וועט הערשען איבער גאָט'ס וועלט.

מוצאי יום כפור האבען זיך יודען געדריקט די הענד און מיט בטחון און גלויבען האבען זיי געזאגט: „מאַמער זיך אויסגעבעטען"...

זקנים געדענקען דאָס נישט...

זאָלען מיר די לעזער מוחל זיין, וואָס איך וועל איצט, ווען מיר געהען שוין אין דער סכה אריין, נאָך בעריהרען עטליכע קליינעקייטען, וואס האבען א שייכות צו די פערגאַנגענע ימים נוראים.

איך וויל דאָ רעדען וועגען אונזערע חזנים און חזנימ'לעך מכל המינים.

קומט פאַר די ימים נוראים, ווערען אונזערע חזנים האפערדיג, און דאס נישט בלויז די אָפיציעלע חזנים פון די שוהלען און די פּאַטענטירטע בעלי תפילות אין די פערשידענע מנינים, נאָר אויך די סעזאָנאַווע חזנים, וועלכע אַרבייטען נאָר ביים ברעטיל בלויז די דריי הייליגע טעג.

היי-יאהר האבען מיר געהאט אַ גוט געררעטעניש. היות ווי צוליעב די צרות, וואס מיר לעבען אדורך, זענען געוועזן אַ סך מתפּללים, איז כּמעט אין יעדען הויז געווען אַ מנין און יעדעס מנין דאַרף דאָך האבען צוויי חזנים. נו, מילא, פערשטעהט איהר דאָך, אז מען האט די שלוח-צבור פערצוקערט, אַזוי, אַז היי יאהר, שמועסט מען איז נישט געווען קיין ארבייטסלאָזער חזן. מען האט געמאַכט מנינים אין יעדער ליידיגער שטוב, און אפילו אויך אין נישט-ליידיגע שטובען.

כ'וואָלט גערן נישט געוואָלט שרייבען וועגען דעם בערוהמטען חזן ר' אייזיק, נאָר צוליעב זיין קאָלאָסאַלען ערפאָלג, וואס ער האט געהאט (מען שמועסט, אַז ער האט איבערגעשטיגען סיראָטע'ן) אין מנין פון יעקל ראָזען, וויל איך איהם כאָטש אַזוי בדרך רמיזא אָבגעבען אין נאָמען פון אונזערע מיליאָנען לעזער א האַרציגען יישר-כח... אָבער נישט בלויז ער, אונזער בעליבּטער ר' אייזיק, האט געהאט אזא ערפאָלג, נאָר כמעט אַלע סעזאָנאַווע חזנים האבען היי-יאהר אויסגענומען, ס'איז געווען אַ געראָטען יאהר.

אָבער נישט דאָס איז דער עיקר – איך האב געוואָלט בעצייכענען, אַז אין דער שטאָדט-שוהל האט מען היי-יאהר צום ערשטען מאָל זייט דורות געדאַוועגט אָהן אַ כאָר.

די שטאָדט-שוהל, וועלכע געהער צו דער קהלה, איז ארשות הרבים. קומט יום-טוב, ווער שמועסט די ימים נוראים, איז זי פול איבער די ברעגעס, און זיך אויסקשטעלען דאַווענען אָהן אַ כאָר, איז כמעט ווי נישט מעגליך, און דאָך איז עס היי-יאהר געשעהן.

ווער עס איז שולדיג דערין, איז אַנ'אַנדער פראַגע, מעגליך – די שוהל-גבאים, אָדער פון דער קהלה און אפשר גאָר פון די כאָריסטען. א פאַקט איז אָבער, אַז ס'איז נישט געווען קיין כאָר. אמת, אין דער נייער שוהל, אין דער שוהל פון די „פּאַסטעמפּאָוועצעס", איז אויך נישט פערהאַנען קיין כאָר, נאָר דאס איז אָבער נישט קיין פערגלייך צו דער שטאָדט-שוהל. האט מען מורא געהאט, אַז אונזער חזן כאַלצוואַ וועט זיך נישט קיין עצה געבען, עס איז דאָך אָבער נישט געווען קיין עצה, ויתנור את מתניו – האט ער זיך אָנגענומען מ'ט כח און געדאַווענט אַליין.

אַנ'אַנדערע זאַך איז, אז חזן כאַלפּאַ, א דאַנק זיין הערליכע שטימע און יוגענד-קראַפט (ער איז נאָך זעהר א יונגערמאַן), האט ראש השנה די מוסף'ים און יום כפור–כל נדרי, מוסף און נעילה, אָבגעאַרבייט מוס־טערהאַפט, קיין שטיק כח איז איהם אָפּער נישט צוגעקומען ער האט נעביך געאַרבייט שווער און ביטער, די מתפּללים האבען דערפון געהאט גרויס עגמת נפש און זיך פערשוואוירען, אז אין דער צוקונפט זאָלען זיי צו אַזאַ מעשה מעהר נישט צולאָזען. עס מוז פאַר יעדען פרייז זיין א כאָר אין דער שטאָדט שוהל, ווארום אז עס זאָל נישט זיין אויף די ימים נוראים קיין כאָר, געדענקען דאס נישט אפילו זקנים...

אויך זיי ליידען...

פון דעם שאַרפען באָיקאָט ליידען נישט בלויז יודען, נאָר אויך נישט-יודען.

אזוי, למשל, האט זיך דער „סאַוואָי" געמוזט פערמאַכען, ווייל יודען האבען אויפגעהערט דאָרט אַריינצוגעהן. א טאַנץ מייסטער בעקלאָגט זיך, אז נישט קוקענדיג דערויף, וואס ער איז נישט קיין אנטיסעמיט, פונדעסטוועגען ווילען א טייל יודישע יונגע לייט ביי איהם נישט טאַנצען. דאס זעלבע טענה'ן פערשידענע קריסטליכע פריזירער, אז יודען לאָזען זיך נישט גאָלען, אאז"וו אאז"וו.

ווען מען זאָל פאַקטיש אַריינקוקען אין דער זאַך, מוז מען קומען צו דער איבערצייגונג, אז ווער-ווער, נאָר מיר יודען זענען ווייט פון באָיקאָטירען עמיצען, פאַר אונז איז דאס פרעמד, און אויב מיר געהען נישט דאָ אָדער דאָרט, איז עס נישט פאַר שנאה, נאָר פּשוט פאַר מורא, פונקט אזוי ווי מיר טאָרען נישט געהן אין פּאַרק אַריין, מחמת מורא פאַר רסוק אברים, מען גיט נישט קיין אַנאַנס אין „גאַניעץ" ווייל מען נעמט איהם נישט אָן, אזוי אויך געהט מען נישט דאָ אָדער דאָרט, מחמת מען האט מורא, אז מען זאָל נישט האבען קיין אונאַנגענעמליכקייטען, דערווייל אָבער האבען זיי אויך נישט קיין נחת, אויך זיי ליידען...

די אמת'ע חברה...

די דראָזשקאָזשעס און די שאָפערען רעקרוטירען זיך פון די אמת'ע חברה, וועלכע זענען פעהיג זיך צו אָרגאַניזירען ביי יעדער געלעגענהייט.

אין דער איצטיגער צייט, ווען ס'איז דאָ א געלעגענהייט צו שלאגען יודען, זענען זיי שטענדיג פון די ערשטע. טאָג-טעגליך פּאַסירען פאַלען, ווען שאָפערען בעפאַלען דורכגעהענדע יודען און שלאָגען זיי; דאס זעלבע איז ביי די דראָזשקאָזשעס.

ם'וואָלט געווען א פּלאַן אָט די דאָזיגע שאָפערען און דראָזשקאָזשעס צו פערצייכענען, כּדי די יודישע בעפעלקערונג זאָל געדענקען זייערע נומערן, מיט יודען איז אָבער שווער אויסצופיהרען... יעדנפאַלס, ווילען מיר זיי יאָ פערצייכענען, אז אויפ'ן ערשטען פייער געהט דער דראָזשקאָזש נומער 75, געהט זיך א יודיש יונגעל אין גאָס, בעפאַלט איהם א קריסטליך יונגעל און גיט איהם עטליכע קלעפּ, וויל זיך דאס יודישע יונגעל אָפּגעגנשטעלען, קומט צו לויפען דער דראָזשקאָזש 75 און מיט דער בייטש איז ער מכבּד דאס יודישע יונגעל אויפ'ן גאַנצען קערפּער.

אַלזאָ געדענקט, אז אויך דער דראָזשקאָזש פון דער דראָזשקע 75 №. געהער צו דער אמת'ער חברה.

אָרדנונג מוז זיין...

כּמעט אין אַלע שוהלען און אויך

אויס אויסצוקויפען דעם אתרוג, וועלכען מיר אונטערהאנדלען פאר דער שוהל, האבען די חסידים געענטפערט: דוד המלך האט געזאגט: „הדר הוא לכל חסידיו—אנ'אתרוג א הדר געהער צו חסידים", ווי קומט איהר, בעלי-בתים דערצו.

די אבות אין דער סוכּה

פארוואס רופען מיר יעדען טאג אנ'אנדערען פון די אבות אין דער סוכּה? לעולם וואלטען מיר גערופען די קינדער אין די סוכּה, נאר אזוי ווי זיי ווילען אונז נישט הארכען און בכדי נישט צו בלייבען אליין פערבעטען מיר די אבות.

וצרת הכסף בידך

א נגיד האט געהאט חשק צו ליקווידירען זיינע געשעפטען אין חוץ לארץ און צו בעזעצען זיך אין ארץ ישראל, אבער צוליב דעם דעוויזען-פערבאט האט ער נישט געקענט דעם פלאן אויספיהרען. אויף דער עצה פון זיינע בעקאנטע, דאס ער זאל שוין יעצט זיך בעזעצען אין ארץ ישראל און מיט דער צייט איינציגווייז ליקווידירען די געשעפטען האט ער געענטפערט: די תורה זאגט אנדערש: „וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר ד' אלקיך נותן לך—ד' זאלסט דיין געלד פעסט צונויפזאמלען און דאן ערשט פאהרען קיין א"י".

הבל הבלים אמר קהלת

ווען מ'האט שוין אויסגעגעבען די לעצטע פאר גילדען אויף די ימים טובים, ערשט דאן יאוויעט זיך קהלת מיט זיין געניאלען אויפטהו: הבל הבלים, אלץ איז נארישקייט.

תשבו כעין תדורו

דערויף האט הרב ז"ל געזאגט: תשבו—די סוכּה, אין וועלכער איהר זיצט זאל אויסזעהען ריין, ציכטיג און אויפגערוימט, אזוי ווי עס דארפען זיין וואוינונגען.

ושמחת לפני ד' אלקיך

אתה ובנך ובתיך, דו, דיין זוהן און דיין טאכטער, ד. ה. דריי פון דיין פאמיליע, וועלכע עס ליגט אויף דיר א חוב מפרנס צו זיין, אבער דו מוזט אויך געדענקען אין אנדערע דריי וואס ווארטען אויף דיין הילף, דאס זענען עבדך אמתך והגר אשר בשעריך.

מרדכי קויפמאן

וועגען איינעם א בענא

(בלעטלעך פון אונזער ווירקליכקייט)

II

אין דער ערשטער צייט פון בענא'ס אויפענטהאלט אין ווארשע אונטער דער אויפזיכט און שוץ פון צענטראלען פליטים-קאמיטעט, איז נאך ווי ס'איז געווען צו דערליידען. דאס גרויסע אומגליק, די טיפע וואונד, וואס דאס דייטשע יודענטום האט בעקומען, איז נאך געווען צו-פריש, אז מען זאל באלד אין דעם פערגעסען. פוילישע יודען, די ברייטע פאלקס-מאסען האבען ארויסגעוויזען גרויס פערשטענדניש און מיטגעפיהל פאר זייערע שוועה-געטראפענע דייטשע ברידער און שוועסטער און פון אלע זייטען געאיילט מיט הילף. פערשידענע פאטענטירטע כלל טהוער, קהל-פערזארגער, קאך-לעפעל, פילאנטראפען, פאבריק-אייגענטימער, הייזער-בעזיצער און סתם צופרידענע, זאטע באלעבאטים, וועלכע האבען אין דער נייער פערזארגערישער ארבייט געזעהען א ברייט פעלד פאר זייער צוקראכענער טעטיגקייט, און א גרויס חלק עולם הבא — האבען זיי זיך אלע א נעם געטהון אויף דער גאנצער פארע צו שוויצען אויף זייער חשבון.

מיט א קוויקענדער הנאה האבען די פילאנטראפישע בעלי-גופים זיך צוגעקוקט צום ארט לעבען פון די דייטשע פליטים, צווישען וועלכע ס'האבען זיך געפונען בעריהמטע דאקטוירים, מוזיקער, אינזשיניערען, קינסטלער, פאר וועמען „זיי" האבען געשאפען אנ'ארט צום שלאפען און ברויט צום עסען. ס'האט זיי, די פערשידענע עמי-הארצים, ספעציעל פערגעניגען פערשאפט דאס, וואס ענדליך האבען זיי זיך דערוואוסט, אז זיי קענען עפיס „אויפטהון" פאר בעסערע לייטע און נישט בלויז פאר פענטאקעס, וועלכע דערגעהען זיי די יאהרען. אבער די פילאנטראפישע ליבע האט אויך נאר בלויז געדויערט איינינע וואכען. שפעטער איז דאס אבגעקיהלט געווארען און זיי זענען שוין זעלטענער געקומען בעזוכען. א גרימאסע האט זיך בעוויזען אויף די פנים'ער פון די וואוילהאבענדע „פערזארגער", וועלכע האבען אנגעהויבען מורמלען, אז די „יעקעס" זענען נישט בעסער פאר די היימישע שנארער...

אזוי ארום איז באלד פון אנהויב אן פערטאכלעוועט געווארען דער גוטער ווילען פון די ערליכע יודישע פאלקס-מאסען, וועלכע האבען אויפריכטיג, מענשליך געוואלט העלפען זייערע דייטשע ברידער. די יודישע גבירה'קראטיע און מאגנאטעריע קען בלויז פערוואלטען און באלעבאטעווען מיט פאלקס-געלדער, זיי גופא האבען נישט קיין שליטה צו זייערע אייגענע קעשענעס. זיי קענען העכסטענס „בעשיינען" די שמחה מיט זייער אנוועזענהייט, מיט זייער תקיפות און דעה-זאגען. אויף אזא קלייניגקייט — ווי געבען בעשעפטיגונג ביי זיך אין די אונטערנעהמונגען — קענען זיי זיך שוין נישט דערהויבען, דאס קענען זיי שוין נישט בעגרייפען.

בענא האט אנגעהויבען ארומלויפען איבער ווארשע זוכען בעשעפטיגונג. יעדען אווענד איז ער אהיימגעקומען א מידער, רעזיגנירטער, נידערגעשלאגען, נאהענט צו זעלבסטמארד. ער וואלט דאס שוין אפשר לאנג געווען געטהון, ס'האט איהם בלויז דערפון צוריקגעהאלטען נישט דער חשק, נישט דער ווילען צום לעבען, נאר די אפאטיע, ער האט פשוט נישט געהאט קיין כח עפיס אזוינס צו טהון, כדי צו מאכען א סוף צו דעם הינטישען לעבען. ער האט דאך אזוי ווייניג פערלאנגט פון דעם לעבען, ער האט דאך נישט מעהר געוואלט ווי בעקומען א וואסער ס'איז ארבייט, פדי צו קענען עסען טרוקען ברויט פון אייגענער ארבייט און זיך ווייטער פערשליסען אין די ד' אמות פון זיינע ביכער, פון די ביבליאטעקען, וואו ער האט זיך ווידער געפונען, וואו ער האט זיך ווידער דערקענט. דארט, אין לאבירינט פון די גייסטיגע אוצרות האט ער געזעהן די אמת'ע, שעהנע און בעסערע וועלט.

ס'איז איהם מיאוס געווארען דאס זוכען ארבייט. אלץ מוז דאך סוף-כל-סוף האבען א מאס, א גרעניץ: איינער האט באלד נישט געוואלט מיט איהם רעדען; דער צווייטער האט איהם געגעבען א רעקאמענדאציע-בריעף צו א פריינד; דער דריטער האט געהייסען אנקלינגען אין א וואך ארום; דער פיערטער האט צוגעזאגט, אז מעגליך ס'וועט זיך אפשר עפיס מאכען; דער פינפטער וואלט איהם שוין יא געגעבען בעשעפטיגונג, דארף ער אבער פונקט האבען אנ'אנדערען סארט מענש, ער איז זיכער, אז ר'וועט צו דער ארבייט נישט טויגען; דער זעקסטער דארף האבען א מענש מיט אויסערליכער פרעזענץ און דער בענא איז עפיס אזוי מיזעראבעל, זעהט אויס צו זיין א שלימזל; דער זיבעטער, דער אכטער און אזוי פסדר — ביז בענא האט ווידער אמאל גענומען דעם שטעקען און זיך געלאזט זוכען גליק איבער מדינת-פוילען.

ער האט אנגעהויבען וואנדערען איבער שטעדט און שטעדטלעך. אומעטום האט ער געטראפען דאס זעלבע אויסזעהן, איבעראל דאס זעלבע בילד: נויט, דחקות, הונגער. ארבייטסלאזיגקייט ביי די יודישע פאלקס-מאסען און פערשטייגערטע הערצער ביי די גבירים, וועלכע וואלטען יא געקענט טהון עפיס ממשות'דיגעס פאר די דעקלאסירטע, ארויסגעשטויסענע, פערארימטע יודען, נאר זיי ווילען נישט, זיי גלויבען נאך שטארק אין דער דויערהאפטקייט און אייביגקייט פון זייערע געלד-זעק. זיי ווילען גארנישט לערנען פון דער געשיכטע. די דאזיגע יודישע מאגנאטען האבען איבעראל דעם זעלבען פרצוף. אין זייער ענגען עגאאיזם און גיריגע קעשענע-אינטערעסען זענען זיי אזוי ווייט פערבלענדעט און אבגעטעמפט, אז זיי זעהען גארנישט, וואס ארום זיי טהוט זיך, וואס פאר א גרויס, העליש פייער ס'ברענט אונטער זייערע פיס...

בענא האט אין די אלע מקומות זעהר פיעל ערפאהרען, א סך פראקטישעס געלערנט, וועגען וועלכען ער האט ביז דאן קיין אהנונג נישט געהאט. געהענדיג און פאהרענדיג אזוי פון שטאדט צו שטאדט איז ער אויך אראבגעקומען קיין טשענסטאכאוו.

מיט'ן וואליזקעלע אין דער האנד איז ער געגאנגען איבער גאסען, הויפען, שטאקען, אנגעקלאפט אין יודישע שטובען און אנגעבאטען אין א העפליכען טאן צו קויפען עפיס פון זיין סחורה: ציין-בערשטלעך, פאסטע צו שיך, גארן, שנוראוואדלעס און אנדערע קלייניגקייטען. גוטע מענשען, וועלכע האבען געזעהען זיין איידעל פנים, האבען פערשטאנען, אז דאס איז נישט סתם קיין שטוב-געהער — האבען ביי איהם עפיס געקויפט, יוצא צו זיין, און שלעכטע מענשען האבען זיך אפילו נישט פערטיידיגט, אז זיי האבען גראד שוין די אלע זאכען אין שטוב, נאר איהם פון ארט געענטפערט מיט א געבייזער, אז מען דארף גארנישט.

שפאצירענדיג אזוי מיט זיין פעקיל סחורה איז בענא צוגעקומען צו דער ערשטער אלעע, וואו ער האט געזעהען זיצען און שטעהן מעהרערע יודען, עלטערע און יונגע, און מיט זיין געוועהנליכער רוהיגקייט צוגעגאנגען צו איין גרופע און זיי פארגעשלאגען עפיס ביי איהם צו קויפען, אונטערשטרייכענדיג, אז ער בעט נישט קיין נדבה. איינער פון דער גרופע יודען, וועלכער האלט זיך פאר א גאנצען „חכם", „פילאזאף" און מיינט, אז די וועלט איז זיין אייגענטום, וועמענס עובדה בעשטעהט אין קיביצען, אבחוזק'ן, אבלאכען פון יענעם, ווייל איהם איז וואויל און גוט, ער האט שוין אויסגעזארגט אויף פרנסה — האט זיך צו בענא אנגערופען מיט די ווערטער: יונגערמאן, וואס טויג אייך דאס האנדלען, געהט שוין געהט, איהר וועט ביי דעם מסחר גארנישט דערלעבען, איך האב פאר אייך, זעהט איהר, א בעסער געשעפט, א ברילאנטען געשעפט, גאלדענע סחורה, הערט איהר, דער עיקר, אז איהר זאלט מיך נאר הארכען. איהר זייט דאך זיכער א נישט-געהייראטער, דאס דערקען איך ביי אייך לויט דער נאז, אלזא האב איך פאר אייך א שידוך און איהר וועט מיר דערפאר דאנקבאר זיין. די פאגיענקע דארט, אקעגנאיבער, זעהט איהר? אטא די מיט'ן גרינעם פאלטען און קאפעלוש אויפ'ן קאפ? דאס איז אונזער „קראלאווע יאדוויגא", געהט אלזא שנעל אהין צו איהר, שטעלט אייך פאר און איהר וועט פערשפארען צו האנדלען מיט שיך-פאסטע...

בענא האט שוין פערשידענס מיטגעמאכט, א סך געזעהען, אבער נאך קיינמאל האט איהם נישט אזוי וועה געטהון ווי דאס איצטיגע. ער האט זיך אינסטינקטיוו אנגעכאפט ביים הארץ, וואס האט איהם אנגעהויבען שטארק צו קלעמען...

* * *

א דאנק דער דאזיגער סצענע, ביי וועלכער איך בין צופעליג געווען אנ'עדות, ווי א צופרידענער, זאטער בעל-דבר האט אויף אזא ציניש'ען, כאמישען אופן אבגעחוזקט פון יענעמ'ס געפיהלען, פון אנ'איידעלען ארבייטס-זוכענדען מענשען — איז מיר געלונגען זיך צו דערוויסען דעם לעבענס-וועג פון אט דעם געבילדעטען, אלזייטיג-אינטעליגענטען דייטשען פליט, וועלכער וואלגערט זיך שוין אזוי ארום איינינע יאהר און קען זיך צו קיין סטאבילע ארבייט נישט דערשלאגען.

צום סוף האט ער נאך צוגעגעבען:

— דער גרעסטער פעהלער, פון א סך אנדערע, פון די פוילישע יודען איז דער, וואס זיי זענען אין בעצוג צו אנדערע מיט-מענשען נישט טאקטיש, גראב און כאראקטערלאז. זיי פעהלט די דייטשע קולטור און בענעהמונג...

(סוף).

אין גרעסערע מנינים האבען די פרויען געמוזט האבען איינגאנגס בילעטען. ביים איינגאנג זענען געשטאנען קריסטליכע פרויען, וועלכע האבען קאנטראלירט די בילעטען און טאמער האט א פרוי פערגעסען דעם בילעט, האט נישט געהאלפען קיין שמע קולנו, האט זי געמוזט געהן אהיים, אין דער נייער שוהל האבען אלע געמוזט האבען בילעטען, סיי מענער און סיי פרויען, און כאטש די קאנטראלע איז געווען א שטרענגע, פונדעסטוועגען זענען פארגעקומען „שווינדלערייען". א סך האבען אין סאמע יום כפור אבגענארט די שומרי השער און זיך אריינגעגנב'עט אין גאטעס הויז בעטען...

דאגעגען איז אין די חסידים-שטיבלעך געווען פריי, ווער עס האט געוואלט געהן דאווענען האט עס געקאנט טהון, אויסער אין שטיבעל אלעע 21, דארט איז היי-יאהר איינגעארדענט געווארען א רעפארם, אז נישט בלויז די פרויען, נאר אויך די מענער, די חסידים, די שטענדיגע מתפללים, האבען געמוזט האבען איינגאנגס-בילעטען.

דאס דערמאנטע שטיבעל האט אמאל געהאט א גרויסען לאקאל, נאר צוליב'ן קריזיס, האבען זיי געמוזט אוועקגעבען איין צימער, און היות זיי האבען געדארפט געלד, האבען זיי בעשלאסען דאס שטיקעל לאקאל אדורכצוטיילען און דערפון אויך מאכען אנ'עזרת-נשים, מיט בילעטען אזוי. און אזוי ווי מען מאכט שוין בילעטען, האט דער גבאי ר' קלמן אויך שוין איינגעארדענט בילעטען פאר מענער. ווארום, אז ס'וועט זיין הפקר, פריי, וועלען קומען אויך פרעמדע און ס'וועט זיין צו ענג. האבען די מתפללים פון אלעע 21 טאקי געהאט א פערשטערטען יום טוב, ווארום טאמער האט עמיצער פון זיי פערגעסען דעם בילעט האט ער געמוזט מאכען השיבנו-נאזאד, און ווען דער עולם האט געהאט טענות צום גבאי, היתכן? צי איז דאס שטיבעל א טעאטער, וואס מען מוז האבען איינגאנגס בילעטען, האט ער בנעימות געענטפערט: אזוי וויל איך און פערטיג. איבריגענס, ס'זענען היינט אנדערע צייטען, היינט מוז אלץ געפיהרט ווערען מיט א סדר, ארדנונג מוז זיין...

מען ווייסט נישט ווער זיי זענען...

מען דערצעהלט מיר צוויי קוריאזען, וואס בעטען זיך, אז מען זאל וועגען זיי שרייבען.

קוריאז נומער איינס:

פערגאנגענע וואך האט א גרופע פילגרימען שפאצירט איבער דער שטאדט, קומענדיג אויף די וואלעס, האבען זיי געזעהען דעם בנין פון דער נייער שוהל, זענען זיי ארויף אויף די שטיגען פון דער שוהל אנידערגעקניהט און אבגעריכט א תפילה, אזוי האבען זיי מתפלל געווען אנ'ערך 20 מינוט די דורכגעהענדע יודען און אויך קריסטען, זעהענדיג דאס מערקווירדיגע בילד האבען זיך אבגעשטעלט און זיך שטארק געוואונדערט. הקיצור, די מתפללים, זעהענדיג דעם עולם, הערענדיג זייער שושקען, האבען זיך געכאפט, אז דא איז עפעס נישט אין ארדנונג, אז זיי האבען געהאט א טעות און זענען שנעל אנטלאפען.

קוריאז נומער 2:

אויפ'ן יודישען בית עולם זענען שבת נאכמיטאג צוגעפאהרען עטליכע דראזשקעס, פון וועלכע עס זענען אראב עטליכע געסט, אריין אויפ'ן בית עולם און געגאנגען אויף די קברים פון זייערע עלטערען.

דער קריסטליכער שומר פון בית-עולם האט זיך שטארק געוואונדערט, ווארום, זינט ער איז דארט שומר, טרעפט איהם דאס ערשטע מאל, אז עמיצער זאל קומען שבת אויף קבר אבות, ווער דאס איז געווען, איז ביז איצט נישט געלונגען פעסטצושטעלן.

אט אזוי, זעהט אויס זייער פאטריאטיזם...

כ'וועל אייך דערצעהלען צוויי מעשות, וואס זענען כאראקטעריסטיש פאר דער היינטיגער צייט.

צו דער ענדעקישער פראקציע אין היגען שטאדט-ראט געהער אויך זייער'ס א געוויסער פארשטעהער, וועלכער טרעט ארויס פון צייט צו צייט מיט גיפטיגע אנטיסעמיטישע רעדעס און דונערט מיט זיין זעהר נישט אנגענעהמע שטימע וועגען דער יודישער געפאהר געגען וועלכער די איינציגע עצה איז די יודען עוקר מן השורש צו זיין. טרעף איך אט דא נישט לאנג אט א דעמזעלבען צורר-היהודים צוזאמען מיט זיין פרוי אויף דער קאטעדראלנע גאס, שטעהענדיג ביי א טויער און בעטראכטענדיג די שילד פון א יודישער קאנפעקציע פירמע, האב איך זיך אוועקגעשטעלט אין דער זייט אויס נייגעריגקייט צו זעהן וואס דא וועט ווערען. און שטעלט אייך פאר, אז דער גיפט מישער, האט זיין פרוי געגעבען געלט און זי אריינגעשיקט אין דער יודישער פירמע עפיס קויפען און אליין איז ער געבליבען ווארטען אין דער גאס. ס'האט נישט לאנג געדויערט איז די פרוי ארויסגעקומען מיט דער איינגעקויפטער סחורה דאמאלס האב איך זיך דערנעהנטערט. זעהענדיג, אז איך האב איהם דערקענט, האט ער געכאפט דאס ווייב מיט די ביליג איינגעקויפטע העמדער און איז שנעל אנטלאפען.

אין געוועזענעם רעסטאראן „סאוואי" איז היינט א מאנופאקטור-געשעפט, מיט א גרויסע שילד: „קריסטליכע פירמע".

צי די קריסטליכע סחורה איז נישט פון קיין יודישע הורטאווניע ווייס איך נישט, אויך דאס איז מעגליך—דערפאר אבער האט מען בעת מען האט די סחורה געליפערט אין געשעפט אריין, געהערט א געשמאקען יודיש, אז ס'איז נאר געווען א מחיה צו הערען.

די סחורה אין דעם אויבענדערמאנטען געשעפט אריין איז געפיהרט געווארען אויף א יודישער פלאטפארמע; דורך יידישע טרעגער. איז בעת מען האט אראבגעטראגען די סחורה האט מען געהערט הויך אויפ'ן קול: „משה, גיב נאר דעם באל סחורה! נו, וואס שטעהסטו ווי א ליימענער גולם? נו, נו, זיי נאר נישט קיין שטארקער—ענטפערט דער צווייטער טרעגער, ס'איז זיך נישטא וואס צו איילען, אדרבה, זאלען מענשען זעהען ווי אזוי עס זעהט אויס, די אמת'ע כושעשטשיינסקי פירמע, וועלכע נעמט יודישע סחורה און בעשעפטיגט יודישע טרעגער.

אט אזוי זעהט אויס זייער פאטריאטיזם...

וואס טהוט מען נישט צוליב'ן ברעטיל...

אין יודישען שפיטאל איז פערהאנען א בית המדרש, וואו ס'דאווענען א דריטהאלבען מנינים. און ווי געוועהנליך ווערען דארט יעדעס יאהר צו די ימים נוראים איינגעלאדען בעלי-תפלות. ביז נישט לאנג האט דארט געדאווענט מוספים, דער געלער יצחק, לעצטענס אבער האבען די גבאים איינגעלאדענט אלס ש"ץ א צווייטען בעלי-תפלה און ר' יצחק האט בעקומען דימיסיע.

ר' יצחק איז אבער א יוד, וואס לאזט זיך נישט בלאזען אין דער קאשע אריין, האט ער אין א שמועס מיט א מתפלל פון דארטיגען מנין זיך ארויסגעכאפט, אז דער נייער בעל-מוסף איז א מחלל-שבת'ניק און ס'איז איהם א וואונדער וואס גראד אזא איינעם האט מען אויסגעקליבען פאר'ן פארבעטער, ס'פערשטעהט זיך, אז די דאזיגע שמועה איז אנגעקומען צום בעל-מוסף, וועלכער האט דעם מוצי שם רע-ניק גערופען אין ראבינאט, כדי אויסצוווייזען אם כּנים צי עס איז אמת דבריו זיינע רייד.

בין כסא לעשור, האבען זיך אין ראבינאט פערזאמעלט די גבאים פון מנין און דער שמש ר' משה יצחק האט מיט געוואלד געברענגט דעם געלען יצחק כדי אויסצוווייזען דאס גביית עדות. דער סוף איז אבער געווען, אז דער געלער יצחק האט געלייקענט שטיין און ביין, ער האט גארנישט געזאגט, ער ווייסט פון גארנישט און פטור.

וואס ווייזט זיך אבער ארויס אין דער אמת'ן? אז דער געלער יצחק חאט טאקי יא געזאגט דאס און יענץ אויפ'ן נייעם בעל-מוסף און דאס נישט דערפאר, ווייל ער האט זיך געוואלט אננעמען גאט'ס עולה, נאר פשוט צוליב קאנקורענץ. עס האט דעם געלען יצחק פערדראסען, היתכן, ער דאווענט שוין אין שפיטאל בית המדרש א פאר יאהר, און ווי ער דאווענט, דאס ווייסען דאך אלע מתפללים, פשוט די פינגער צו לעקען, און פלוצלינג, נא דיר האסטו, אנגאזשירט מען א נייעם בעל-תפלה און פערטיג.

נישט קוקענדיג דערויף, וואס דער ראבינאט האט געפסקנ'ט, אז דער בעל תפלה אויף וועלכען מען האט מוציא שם רע געווען, מעג ווייטער דאווענען יום כפור, איז נאך דער ענין ווייט נישט ערלעדיגט, וועט נאך דער געלער יצחק מוזען זיך פערענטפערן פאר זיין רכילות.

מיר פון אונזער זייט, פיהלען מיט דעם געלען יצחק, ווייל מיר פערשטעהען, אז ער האט עס נישט געטהון צוליב שלעכטקייט, נאר צוליב קנאה, צוליב הארץ-וועהטאג, ווייל מען האט איהם דאס ברעטיל צוגענומען, און וואס טהוט מען דען אלץ נישט צוליב א ברעטיל...

לויתן

קורצע ידיעות פון דער וועלט

פערשידענע פיהרער פון „אזאן" האבען אין זייערע רעדעס אָנגעקינדיגט אַ רעפאָרם פון דער וואהל-אָרדינאַציע צום סיים און סענאַט ווי אויך נייע וואַהלען, וועלכע מען דאַרף אָבער נישט ערוואַרטען אין דער נאָהנטער צייט.

אין ווארשא איז פאָרגעקומען דער אַלפוילישער לאָקאַטאָרען-צוזאַמענפאָהר, אין וועלכען עס האבען גענומען אָנטייל אַנ'ערך 60 דעלעגאַטען פון פערשידענע שטעדט און שטעדלעך. עס איז בעשלאָסען געוואָרען צו פאָדערן צו פערלענגערען דאס ביליגע דירה-געלד אויף 3 יאהר און נישט אָבשאַפען דעם לאָקאַטאָרען-שוץ.

פאַר די יודישע בוכהאַנדלונגען אין וואַרשא אויף שוו-קושיסקע גאַס האבען זיך אָוועקגעשטעלט פּיקעטען, וועלכע טרייבען אַרויס די קריסטליכע קונים פון די יודישע געשעפטען.

יודישע פאַרלאַמענטאַריער האבען אונטערגענומען א אינטערווענץ ביי די געהעריגע מאכט אָרגאַנען.

ביים אויסלעניטימירען האט זיך אַרויסגעוויזען דאס זעהר פיעל פון די „פּיקעטניקעס" בעשטעהט פון שול-יוגענד. די מאכט האט זיך געוואַנדען צו די גימנאַזיעס, וואו די שילער לערנען זיך מיט דעם פאָרשלאַג, אז אזעלכע שילער זאָלען זעהר שאַרף בעשטראָפט ווערען.

אין קראקא איז פאָרגעקומען אַנ'אַלגעמיינע דאָקטוירים פערזאַמלונג. אויף דער טאָג-אָרדנונג איז געשטאַנען די פראַגע פון איינפיהרען דעם „אַריער-פאראגראַף". די ענדעקישע דאָקטוירים האבען געליטען אַ מפּלה. די מעהרהייט דאָקטוירים האבען זיך אַרויסגעזאגט געגען איינפיהרען דעם „אַריער-פאראגראף".

---

4 וואָיעוואָדעס און 18 סטאַראָסטעס זענען די טעג אָבגעשטעלט געוואָרען אין זייער טעטיגקייט אָדער איבערטראַגען געוואָרען. די דעמיסיעס שטעהען אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם בעקאַנטען פויערים-שטרייק ווי אויך מיט די אַנטי-יודישע געשעהענישען, וועלכע זענען לעצטענס אַרויסגערופען געוואָרען אין פערשידענע ערטער.

די קלאַסען-פעראיינען ביי פ. פ. ס. האבען פּראָקלאַמירט א חודש פון קאַמף מיט דער אנטיסעמיטישער העצע אין לאַנד. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט איז אין ווארשא געוואָרען צעטיילט פיעל אויפרופען מיט א זעהר שאַרפען אינהאַלט געגען די ווילדע העצעס און אָנפאַלען אויף יודען מצד די ענדעקעס און „נאַרא" לייט.

די קאָמיסיע ביים פעלקער-בונד, וועלכע האט זיך בעשעפטיגט מיט דער פראַגע פון א קאַלענדאַר-רעפאָרם, האט בעשלאָסען די פראַגע אָראָבצונעהמען פון טאָג-אָרדנונג. די קאַלענדאַר-רעפאָרם, וועלכע וואָלט בעדראָהט דעם יודישען שבת, האט אַלזאָ אויפגעהערט צו זיין אַקטועל.

אין בלודאן הינטער דמשק איז פאָרגעקומען די פאַן-אַראַבישע קאָנפערענץ אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט, אויסער פאָרשטעהער פון די א"י-אַראַבער, אויך דעלעגאַציעס פון סיריען, איראַק און עגיפּטען. די קאָנפערענץ האט אָנגענומען בעשלוסען געגען די צעטיילונגס-פּלענער פון ארץ-ישראל.

די אַראַבישע טעראָריסטען האבען לעצטענס בעגאַנגען די באַנדיטישע אָנפאַלען אויף יודען. עס זענען פערהאַ מעהרערע קרבנות. אויך צווישען די אַראַבער זענען דאָ פיעל דער'הרג'עטע.

די רעגירונג האט בעשטימט הויכע בעלוינונגען פאַר ענטדעקען די מערדער.

אין שטעדטיל ניאָן, אין שווייצאַריען, איז פאָרגעקומען די קאָנפערענץ פון די מלוכות ביים מיטעללענדישען-ים, וועגען אָננעהמען מיטלען געגען די לעצטע רויבער-אָנפאַלען פון אונטערוואַסער-שיפען אויף האַנדעלס-שיפען.

עס איז בעשלאָסען געוואָרען, אז ענגלאַנד און פראַנקרייך נעהמען איבער די קאָנטראָל איבער'ן שיפס-פערקעהר אויפ'ן מיטעללענדישען-ים.

אין עלטער פון 87 יאהר איז געשטאָרבען דער געוו. פרעזידענט פון טשעכאָסלאָוואַקיי פראָפ. טאָמאַש מאַסאַריק, וועלכער איז אָפיציעל געוואָרען אָנגערופען „פרעזידענט-בעפרייער". דער פערשטאָרבענער איז געוועזען אַ גרויסער געלעהרטער, דענקער און אַ הייסער פּאַטריאָט. בעת דער וועלט-מלחמה האט ער געפיהרט א געוואַלדיגע פּראָפּאַגאַנדע-אַרבייט לטובת זיין פאָלק און אין א גרויסער מאָס האט טשעכאָסלאָוואַקיי איהם צו פערדאַנקען די ערלאַנגערונג פון איהר אונאָבהענגיגקייט. פרעזידענט מאַסאַריק איז געוועזען אַנ'אויפריכטיגער פריינד פון יודישען פאָלק און נישט איין מאָל איז ער אַרויסגעטרעטען אין זיין פערטיידיגונג. זיין טויט האט דעריבער אַרויסגערופען אַ טיפען טרויער צווישען די יודען פון דער גאַנצער וועלט.

אין כינע קומען פאָר פערביטערטע קאַמפען. די כינעזער שטעלען דעם יאַפּאַנישען מיליטער אַ פערביסענעם ווידערשטאַנד. אין שאַנכאַי ווי אויך אין די יאַפּאַנישע אָבטיילונגען איז אויסגעבראָכען די כאָלערע עפּידעמיע.

די יאַפּאַנער בעשולדיגען כינע אין פיהרען א „באַקטעריאָלאָגישען קריג".

דער יאַפּאַנישער פּרעמיער האט אין אַ רעדע ערקלערט, אז מען דאַרף זיך נישט ריכטען אויף א שנעלען זיעג. לויט די לעצטע ידיעות ציהט זיך דאס כינעזישע מיליטער צוריק פון שאַנכאַי אויף פריהער בעשטימטע און בעפעסטיגטע פּאָזיציעס.

אין פאריז זענען פאָרגעקומען געוואַלדיגע אויפרייסען פון צוויי טייוועל-מאַשינען, וועלכע זענען אונטערגעלעגט געוואָרען אין 2 הייזער אויף פערשידענע גאַסען. די הייזער געהערען צום פערבאַנד פון די פראַנצויזישע אינדוסטריעלער. די הייזער זענען טיילווייז צושטערט געוואָרען און 2 צופעליג פערבייגעהענדע פּאָליציאַנטען זענען אומגעקומען. די פּאָליציי פיהרט א שטרענגע אויספאָרשונג. ביז יעצט אָבער זענען די פערברעכער נישט ענטדעקט געוואָרען.

עס בעשטעטיגען זיך די קלאַנגען, דאס ד"ר שאַכט, דער ווירטשאַפטליכער דיקטאַטאָר אין דייטשלאַנד געהט אין דימיסיע. ווי עס הייסט, זאָל ער נישט זיין איינפערשטאַנדען מיט דער ווירטשאַפטליכער פּאָליטיק, וועלכע די נאַצי-פּאַרטיי וויל אָנוואַרפען דעם לאַנד.

אין נירענבערג האט זיך געשלאָסען דער היטלעריסטישער קאָנגרעס. היטלער האט געהאַלטען א שלוס-רעדע, אין וועלכע ער האט געשיט פעך און שוועבעל אויף די יודען, וועלכע שטרעבען „צו עראָבערען די גאַנצע וועלט".

אין לאָדז איז פאָרגעקומען א פערזאַמלונג פון די דאָקטוירים וועגען אָננעהמען א שטעלונג צו דער פראַגע פון איינפיהרען דעם „אַריער-פאראגראף". די ענדעקישע דאָקטוירים, זעהענדיג, אז זיי זענען אין דער מינדערהייט, האבען דעמאָנסטראַטיוו פערלאָזט דעם זאָל, און דאַן איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען א בעשלוס געגען „אַריער-פאראגראף".

דער פערבאַנד פון די האַנדעלס-קאַמערן האט אויף זיין זיצונג אין לעמבערג בעשלאָסען זיך צו ווענדען צו דער רעגירונג מיט א פאָרשלאַג אָבצושאַפען די פּאַטענטען פון יאהר 1938, ווייל די פּאַטענטען האַמעווען דאס ווירטשאַפטליכע לעבען און זענען גורם א קלענערע בעשעפטיגונג פון אַרבייטער אין אינדוסטריע-אונטערנעהמונגען.

אין מיעכאָוו קומט פאָר א גרויסער פּראָצעס געגען עטליכע צעהנדלינג פויערים, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין אַרויסטרעטונגען געגען די פּאָליציי אין ראַצלאַוויק, וואו עס איז אין אַפּריל ה. י. גערופען געוואָרען א גרויסע פויערים-פערזאַמלונג, אויף וועלכע די מאכט האט נישט ערלויבט. עס איז ענטשטאַנען א צוזאַמענשטויס צווישען דער 5000 קעפּיגער פויערים-מאַסע און פּאָליציי, בעת וועלכען 45 פּאָליציאַנטען זענען פערוואונדעט געוואָרען צווישען זיי 6 שווער.

אין זשענעווע האט זיך געעפענט די סעסיע פון פעלקער-בונד-ראַט אונטער דעם פאָרזיץ פון שפּאַנישען פּרעמיער נעגרין. אויף דער טאָג-אָרדנונג איז צווישען אַנדערע געשטאַנען אויך דאס א"י-פּראָבלעם. אויף דער זיצונג פון דינסטאג, ערב יום כפור האט דער ענגלישער אויסערן-מיניסטער אידען ערקלערט, דאס די ענגלישע רעגירונג וויל בעקומען פון פעלקער-בונד א בעפולמעכטיגונג אדורכצופיהרען א גענוי שטודיום איבער דער א"י פּראַגע.

די ענגלישע רעגירונג האט בדעה צו שיקען נאָך א"י א ספּעציעלע קאָמיסיע, וואס וועט פיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט די אַראַבער און יודען און פאָרשטעלען דער רעגירונג איהרע פאָרשלאַגען וועגען צוטיילען א"י. ערשט דאַן וועט בעשטימט ווערען א צווייטע קאָמיסיע, וועלכע וועט האבען די אויפגאבע צו בעשטימען די גענויע גרעניצען פון די פּראָיעקטירטע 2 מלוכות. דער ספּעציעל געשאַפענער סוב-קאָמיטעט זאָל אין דעם זין אויסאַרבייטען א רעזאָלוציע. עס איז אַלזאָ צו רעכענען, אז די א"י-פּראַגע וועט ענדגילטיג געלעזט ווערען ערשט אַרום חודש מערץ פון צווייטען יאהר.

אין לובלינער אַפּעלאַציע-געריכט איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען די פּשיטיקער יודען: לעסקא, קירשענצוויג און פרידמאַן. ווי בעוואוסט האט דאס העכסטע געריכט מבטל געמאכט די אורטיילען בנוגע זיי און דאס אַפּעלאַציע-געריכט האט געהאט נאָך אַמאָל צו בעטראַכטען זייער פּראָצעס.

ערב יום כפור איז אַרויסגעטראַגען געוואָרען דער אורטייל, לויט וועלכען לעסקא'ן ווערט די שטראָף פערקלענערט פון 8 אויף 7 יאהר, קירשענצווייגען פון 6 אויף 5 יאהר און פרידמאַנ'ען פון פינף און האַלב אויף דריי און א האַלב יאהר. וואַרשיינליך וועלען די פער'משפט'ע אַריינטראַגען א נייע קאַסאַציע אין העכסטען געריכט.

יום=כפור אין טשענסטאָכאָוו

ערב יום כפור נאָכמיטאָג האט זיך דאס מיליטער צוריקגעקעהרט פון די מאַנעווערעס, האבען דאס די ענדעקעס אויסגענוצט, כדי צו העצען געגען יודען און במילא האבען יודען אדורכגעלעבט שרעק. טראָץ דעם אַלעם זענען אָבער די שוהלען און מנינים געוועזען איבערפולט און מען האט הייס געדאַוונט און געבעטען, אַז דאס יאָהר זאָל זיין א בעסערס פאַר דער יודישער בעפעלקערונג, ווי דאס פאַראַיאָהריגע.

נאָך כל נדרי האט די יוגענד וויינעגער שפּאַצירט ווי אַלעמאָל אין די אַלעען.

אויך צומאָרגענס יום כפור האט מען זעלטען געזעהן שפּאַצירען אין די גאַסען, ווייל אַלע זענען געווען אין די שוהלען.

אין דער שטאָדט-שוהל האט חזן ה' כאַלעוואַ יום-כפור וואונדערבאַר געדאַוונט. כל נדרי איז געוועזען ממש א קאָנצערט, יעדע תפילה אויסגעהעמערט, וואס האט אַרויסגערופען בעגייסטערונג ביים גרויסען עולם מתפללים. דאס זעלבע איז געוועזען ביים מוסף. איבעראַשט האט אָבער חזן כאַלעוואַ ביי נעילה, ווען ער האט זיך אַליין איבערגעשטיגען מיט זיין הערליכע שטימע און מתיקות'דיגען נוסח התפילה. אַלטע מתפללים האבען דערצעהלט, אַז אַזאַ נעילה האט די שטאָדט-שוהל לאַנג נישט געהערט.

די בעגייסטערונג פון די מתפללים איז געוועזען אזוי גרויס, אז די צופעליגע כאָריסטען, ווי די ה"ה סוחעבּרניק, זיידמאַן, אַבערמאַן א. אנד. האבען אונטער דער אָנפיהרונג פון דיריגענט ה' ריכטער געזונגען ביי נעילה די הערליכע געזאַנג פון כי אנו עמיך, וואס האט שטאַרק אויסגענומען ביי די מתפללים.

מיט איין וואָרט, חזן כאַלעווא האט בעוויזען, אַז ער איז אַנ'ערשקלאַסיגער חזן און קאָן פערנעמען דעם אויבען אָן פון די בעסטע חזנים אין פוילען.

עס האט זיך אויך אויסגעצייכענט מיט זיין מתיקות'דיגען דאַווענען און נוסח-התפילה ביי כל נדרי און נעילה אונזער ליבער זינגער און חזן ה' וו. שמידט, וועלכער האט געדאַוונט אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

אויך אין דער נייער שוהל האט חזן ה' פינקעלשטיין געדאַוונט זעהר גוט.

אויך אין אַנדערע שוהלען, האט מען היי-יאָהר יום כפור געשמאַק געדאַוונט און הייס געבעטען.

צו דער יודישער בעפעלקערונג אין טשענסטאָכאָוו

און צו אַלע טשענסטאָכאָווער אין לאַנד און אין אויסלאַנד.

טייערע ברידער!

דער צושטאַנד פון אונזער אינסטיטוציע, פון וועלכע עס געניסען איבער 300 פאַמיליעס, אַממעהרסטענס בכבוד'יגע אָבגעקומענע איז א שרעקליכער. די שבת'דיגע נתינות פון דער טשענסטאָכאָווער יודישער בעפעלקערונג זענען געוואָרען פערקלענערט, אַזוי, אַז עס דעקט קוים א קליינעם טייל פון דער שטיצע, וואס ס'נויטיגט זיך פאַר די פיעל נויטבעדערפטיגע. עס קומט אונז אויס, מיר זאָלען חלילה געצוואונגען זיין צו רעדוצירען, פערקלענערען די שטיצעס, וועלכע זענען שוין אַזוי אויך נישט צופיעל...

יודען!

ווען איהר וועט זיך זיצען אום יום-טוב ביי אייערע טישען, געדענקט אין די הונדערטער אָבגעקומענע משפחות, וואס זיצען ביי זייערע טישען פערחושכ'טע, פערצער'טע און הונגעריגע. געדענקט און העלפט אונז דאס אויסצומיידען. זאָל יעדעס יודישע הויז מיטהעלפען, אַז אונזערע ברידער זאָלען נישט ליידען קיין חרפת רעב.

בעזונדער ווענדען מיר זיך מיט אַנ'אַפּעל צו אַלע אונזערע לאַנדסלייט אין יעדען אָרט וואו זיי געפונען זיך: העלפט אונז אין דער שווער-קריטישער לאַגע, העלפט אונז מיר זאָלען קאָנען ערפולען אונזער אַלעמענס הייליגען חוב, צו ראַטעווען אונזערע הונגעריגע ברידער – דערלאָזט נישט, אז אייערע ברידער זאָלען פשוט הונגערען.

טשענסטאָכאָווער יודען!

ווען איהר וועט יום-טוב הערען דאס רופען פון אונזערע שליחים: „גוט יום-טוב, יודען"! געדענקט, אז דאס געשריי פון איבער דריי הונדערט יודישע הונגעריגע משפחות רופען צו אייך, שענקט זיי דאַן מיט דער ברייטער האַנד א שטיקעל ברויט!

אייער הילף איז נויטיג!

פערוואַלטונג פון תומכי-עניים אין טשענסטאָכאָוו.

פייערליכער קבלת=פנים פאַר'ן מיליטער

דינסטאג נאָכמיטאג איז פאָרגעקומען די פייערליכע בעגריסונג פון מיליטער, וואס איז אַהיימגעקומען פון די מאַנעווערעס.

די ערשטע בעגריסונג פון די זעלנער איז פאָרגעקומען עק וואַרשאַווער און נייער מאַרק, וואו ס'איז אויפגעשטעלט געוואָרען א ספּעציעל טויער, ביי וועלכען עס האבען זיך פערזאַמעלט פערשידענע דעלעגאַציעס מיט זייערע פאָהנען און אין דער שפּיץ דער סטאַראָסטאַ ה' ראַזמאַרינאָווסקי און דער שטאָדט-פרעזידענט ה' שטשאָדראָווסקי. די לעצטע האבען בעגריסט מיט קורצע רעדעס דעם אָנפיהרער פון מיליטער דיפּל. פּאָלק. מאַטשעק, דערביי האט פרעזידענט שטשאָדראָווסקי דערלאַנגט דעם פּאָלק. מאַטשעק דאס טראַדיציאָנעלע ברויט און זאַלץ.

די מיליטער-אָבטיילונגען האבען דאַן אַריינמאַרשירט אין די אַלעען צווישען צוויי לאַנגע רייהען שול-קינדער, וועלכע האבען זיי בעוואָרפען מיט בלומען און בעגריסט מיט אויסשרייען לכבוד דער אַרמעע.

די צווייטע בעגריסונג איז פאָרגעקומען ביי דער באַהן-בריק, וואו ס'איז אָוועקגעשטעלט געוואָרען דאס טויער פון די פייערלעשער און דאַן זענען די זעלנער אוועק צום מאַגיסטראַט-פּלאַץ, וואו ס'איז פאָרגעקומען א דעפילאַדע, וועלכע עס האט אויפגענומען פּאָלק. מאַטשעק. צום סוף זענען די מיליטער-אָבטיילונגען אוועק צו דער יאַסנאַגוראַ, וואו ס'איז צו זייער כבוד אָבגעריכט געוואָרען א ספּעציעלע גאָטעסדינסט.

די בעגריסונגס - פייערליכקייט איז אויך נישט אדורך אָהן א פיינליכען אינצידענט, וועלכער האט געמאכט א שווערען איינדרוק אויף דעם צאָהלרייך פערזאַמעלטען יודישען עולם, וואס איז געקומען בעגריסען דאס מיליטער.

נישט ווייט פון בעגריסונגס-טויער אויף דער וואַרשאַווער גאַס האט זיך פערזאַמעלט א הייפעל ענדעקישע יוגענטליכע אין ווייסע העמדלעך, וועלכע האבען אויפגעהויבען די הענד אויפ'ן היטלעריסטישען שטייגער און געמאכט אַזעלכע אויסרופען, ווי: „זאָל לעבען די נאַראָדאָווע אַרמעע", „פערטרייבען יודען פון דער אַרמעע", „נידער מיט די יודען" א. ד. גל. די נאַראָווצעס האבען דאַן אונגעשטערט מאַרשירט אויפ'ן טראָטואַר דורך די אַלעען, מאַכענדיג די גאַנצע צייט די שוין דערמאַנטע אויסגעשרייען, מיט וועלכע זיי האבען איבעראַל אַרויסגערופען א בהלה צווישען דעם פערזאַמעלטען יודישען עולם. די יודען האבען גענומען לויפען אין די טויערען אַריין און א סך יודישע סוחרים, נישט וויסענדיג וואס דאָ קומט-פאָר, האבען אפילו פערמאַכט זייערע געוועלבער.

נדבות פאַר „תומכי עניים"

פאַמיליע קאַפּלאַן צו דער יאהרצייט פון זייער טאָכטער און שוועסטער נ"ע שרה, וואס קומט אויס יום כפור 10 קילאָ ברויט.

פרוי רבקה קאַפּלאַן צו דער יאהרצייט פון איהר שוועסטער 5 קילאָ ברויט.

ב. באַטשאַן ביי מזכיר נשמות 10 קילאָ ברויט.

מרדכי ווייספעלנער 5 זל.

א גאַסען זאַמלונג פאַר „עזרה"

מיטוואָך דעם ערשטען טאג חול המועד וועט פאָרקומען אַנ'אָבצייכענטאג.

די הכנסה געהט פאַר דער וויכטיגער אינסטיטוציע „עזרה", וועלכע פערדינט וואָרים אונטערשטיצט צו ווערען פון דער ברייטער יודישער געזעלשאַפט.

א שעהנע נדבה לכבוד יום-טוב

פון ה' וו. גאַגוס אייגענטימער פון קינאָ „סטילאָווי" אַלס אָנערקענונג פאַר די יודישע בעזוכער האט דער ה' וו. גאַגוס געשפּענדעט 50 זל. פאַר פאָלגענדע אינסטיטוציעס:

- שפּיטאָל 10 זל.,
- „טאָז" 10 זל.,
- „תומכי עניים" 10 זל.,
- „בית לחם" 10 זל.,
- „מחזיקי הדת" 10 זל.,
- „עזרה" 10 זל.,
- „מושב זקנים 10 זל.,
- „לינת הצדק" 5 זל..

ביסקופּ קובינאַ געפאָהרען נאָך אַמעריקאַ.

דער טשענסטאָכאָווער ביסקופּ, דר. קובינאַ איז אָבגעפאָהרען אויף א לענגערע רייזע נאָך נאָרד-אַמעריקא. דער ביסקופּ וועט זיך בעטייליגען אין א צוזאַמענפאָהר פון פוילישע קאַטאָליקען אין טשיקאַגאָ.

סענסאציאנעלער פראצעס אין טשענסטאכאווער קרייז-געריכט

מיט עטליכע חדשים צוריק האט זיך צום פינאנץ-מיניסטעריום געוואנדען דער 63-יעהריגער סטאניסלאוו טשערווינסקי מיט א בקשה, אז מען זאל איהם בעשטימען א רענטע אלס געוועזענעם טעטיגען מיטגליד פון פ.פ.ס. און געוו. פאליטישען ארעסטאנט.

גלייכצייטיג האט זיך טשערווינסקי געוואנדען צו דער סטאראסטווא מיט דער בקשה, אז אלס עדות קענען פערהערט ווערען: מיעטשיסלאוו שטשעפאנסקי, אנטאני שטשאווינסקי און יאן טערטשינסקי, וועלכע וועלען בעשטעטיגען, אז טשערווינסקי האט ווירקליך געקעמפט געגען צאראט און האט געוויסע פערדינסטען אין דעם הינזיכט.

די סטאראסטווא איז ענטגעגענגעקומען דער דאזיגער בקשה און אלע אויבען אויסגערעכענטע עדות זענען פערהערט געווארען דורכ'ן שטאדטישען געריכט, וואו זיי האבען פעסטגעשטעלט טשערווינסקי'ס אנטייל אין דער ארבייט פון פ.פ.ס. געגען דעם עדות-זאגען זענען ארויסגעטרעטען עטליכע מיטגלידער פון היגען פערבאנד פון ג. פאליטישע ארעסטירטע, וועלכע האבען ערקלערט, אז נישט טשערווינסקי נישט זיינע עדות זענען קיינמאל נישט געווען טעטיג אין פ.פ.ס. אין בעסטען פאל האבען זיי געקענט זיין מיטגלידער פון דער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי.

אין רעזולטאט פון דער דאזיגער ערקלערונג זענען שטשעפאנסקי, דערטשינסקי און שטשאווינסקי צוגעצויגען געווארען צו געריכטליכער פעראנטווארטליכקייט אונטער דער בעשולדיגונג פון אבגעבען פאלשע ערקלערונגען. טשערווינסקי איז געווארען בעשולדיגט, אז ער האט זיינע חברים צוגערעדט צו פאלש עדות זאגען.

דער פראצעס איז פארגעקומען אין היגען קרייז געריכט שוין צום צווייטען מאל. דאס געריכט האט פערהערט א גאנצע רייהע עדות, אלטע פ.פ.ס.-טהוער, זייערע ערקלערונגען זענען אבער געווען פערשידענע. מאנכע האבען געדענקט, אז זיי פלעגען טרעפען טשערווינסקי'ן אויף קאנספיראטיווע פערזאמלונגען. אנדערע דאגעגען האבען דאס לגמרי נישט געקענט פעסטשטעלען.

בעת דער געריכטס פערהאנדלונג איז אדורכגעלייענט געווארען די דעקלאראציע, וועלכע טשערווינסקי האט אונטערגעשריבען אין דער הויפט-פערוואלטונג פון פערבאנד פון געוו. פאליטישע ארעסטירטע. אין דער דאזיגער דעקלאראציע האט טשערווינסקי אנגעוויזען, אז אין 1906 איז ער ארעסטירט געווארען אלס טעטיגער מיטגליד פון פ.פ.ס., דאגעגען איז ער איינגעזעצט געווארען אין תפיסה אין 1911 פאר געהערען צו דער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי.

דער פערטיידיגער פון אנגעקלאגטען, אדוו. י. מארקאוויטש האט געבעטען צו בעפרייען טשערווינסקי'ן פון דער שולד, טענה'דיג, אז דער אנגעקלאגטער איז ווירקליך געווען א מיטגליד פון פ.פ.ס. און ערשט קורץ פאר'ן אויסברוך פון דער וועלט-מלחמה איז ער אריבער אין די רייהען פון דער סאציאל-דעמאקראציע. דאס מינדערט אבער נישט זיינע פערדינסטען.

שטשעפאנסקי, שטשאווינסקי און טשערווינסקי זענען פער'משפט געווארען אויף 6 חדשים תפיסה יעדער, דערביי איז דאס אויספיהרען דעם אורטייל אבגעלעגט געווארען אויף 2 יאהר צוליב דעם, וואס זיי זענען ביז איצט נישט געווען בעשטראפט.

שטשעפאנסקי און שטשאווינסקי, וועלכע זענען געשטאנען אונטער דער אנקלאגע פון פאלש עדות-זאגען, זענען בלויז פער'משפט געווארען פאר ערקלערען, אז טשערווינסקי איז אין יאהר 1911 געווען א מיטגליד פון פ.פ.ס. אין דער צייט, ווען פאקטיש איז ער דאמאלס ארעסטירט געווארען אלס סאציאל-דעמאקראט. טשערווינסקי איז פער'משפט געווארען פאר צורעדען שטשעפאנסקי'ן און שטשאווינסקי'ן צו געבען די אויבען דערמאנטע ערקלערונגען.

דער פירטער בעשולדינטער, דערטשינסקי, איז פריי געשפראכען געווארען, ווייל זיין עדות-זאגען האט געשטימט מיט דער ווירקליכקייט.

די קינסטלערין אסתר פערעלמאן אין טשענסטאכאוו.

די ערשטע טעג יום טוב וועט ביי אונז אין טשענסטאכאוו גאסטראלירען די בעריהמטע אמעריקאנער קינסטלערין אסתר פערעלמאן מיט אנ'ערשטקלאסיגען אנסאמבל אין דער פיעסע „א פרוי פאר אלע“, וואס האט געמאכט אזא קאלאסאלען רושם אין ווארשא.

פרטים אין די קומענדע אנאנסען און אפישען.

נייער קעלצער וויצע-וואיעוואדא.

אלס קעלצער וויצע וואיעוואדא איז נאמינירט געווארען ה' וואצלאוו לוטאמסקי, ביז-יעצטיגער נאטשעלניק פון דער געזעלשאפטליך פאליטישער אבטיילונג ביי דער קעלצער וואיעוואודזטווע.

וועמענס זאכען?

אין היגען אויספארשונגס-אמט געפינען זיך אבצונעמען פאלגענדע זאכען: פערשידענע ביזשוטעריע, פאטאגראפישער אפאראט „צייטס איקאן“ 6x9, ווי אויך א שטיקעל גרויע לייווענט און קנעפלעך. די אייגענטימער פון די דאזיגע זאכען קענען זיך מעלדען אין אויספארשונגס אמט אין די אמטליכע שעה'ן.

געלאזט אין גאנג די מאטעס פאבריק.

נעכטען איז נאך א 6 וואכעדיגער הפסקה ווידער געלאזט געווארען אין גאנג מאטעס וואל שפינעריי, וואו עס זענען בעשעפטיגט אנ'ערך 1800 ארבייטער.

2 חדשים ארעסט פאר בעליידיגען א שטאדטישען בעאמטען.

אין קרייז געריכט איז פארגעקומען דער פראצעס פון קיילער אדאם קלאמא פון זאוואדזיע, וועלכער האט בעליידיגט א שטאדטישען סאניטאר-קאנטראלער, בעת דער לעצטער איז צו איהם געקומען אין געוועלב קאנטראלירען דעם היגיענישען מצב. קלאמא האט אפילו געכאפט א שטעקען אויפ'ן קאנטראלער.

דאס געריכט האט איהם דערפאר פער'משפט אויף 2 חדשים ארעסט. נעמענדיג אין אכט, אז ער איז ביז איצט קיינמאל נישט געווען בעשטראפט האט דאס געריכט בעשלאסען אבצולעגען דעם אורטייל אויף 3 יאהר.

בלוטיגער מארד אויף אסטאטני גראש.

אויף אסטאטני גראש איז דינסטאג נאכמיטאג אויסגעבראכען א בלוטיג געשלעג צווישען עטליכע אוואנטוריסטען, וועלכעס האט זיך געענדיגט מיט'ן טויט פון איינעם פון די שלעגער זיגמונט אורבאנסקי (מאלא 25).

די גאנצע „געזעלשאפט“ האט זיך געוויילט ביי גלעזלעך ביי א געוויסען עאוגעניוש דוביאק (איגלאסטא 11). זייענדיג שוין בגילופין זענען זיי דאן ארויס אויף דער גאס און דא איז אויסגעבראכען א קריגעריי, וועלכעס האט זיך גלייך פערוואנדעלט אין א געשלעג. אורבאנסקי האט בעקומען א שווערע וואונד אין קאפ. א שווער פערוואונדעטער איז ער איבערגעפיהרט געווארען אין שטאדטישען שפיטאל. נאך אויפ'ן וועג צום שפיטאל איז ער אבער געשטארבען.

אין געשלעג איז פערוואונדעט געווארען נאך איין אנטיילנעמער. ער האט זיך אבער שנעל בעהאלטען אין איינעם פון די הייזער אויף מאקרא גאס און ס'איז נישט געלונגען איהם צו כאפען.

פאליציי האט ארעסטירט 3 פערזאן, וואס זענען פערדעכטיגט אין אויספיהרען דעם מארד אויף אורבאנסקי'ן.

דאס געשלעג אין מיטען העלען טאג האט אויף אסטאטני גראש ארויסגערופען א מהומה צווישען די פערבייגעהער.

פער'משפט א ברוטאלען מאן.

אין קרייז-געריכט איז פארגעקומען דער פראצעס פון פראנטשישעק קאזשעקווינסקי, וועלכער איז געווען בעשולדיגט, אז בשעת א קריגעריי מיט זיין פרוי, דעם 10-טען קוויעטשען ד.י. האט ער זי מערדערליך געשלאגען מיט א שיך און זי געקאפיעט. דער פראצעס איז טיילוויז פארגעקומען ביי געשלאסענע טהירען.

קאזשעווינסקי איז פער'משפט געווארען אויף 1 יאהר תפיסה מיט אבלעגען דאס אויספיהרען די שטראף אויף 5 יאהר.

זעלבסטמארד דורך הענגען זיך.

דעם 15 ד. ח. אין די אווענד-שעה'ן איז בעגאנגען זעלבסטמארד דורך הענגען זיך דער 41-יעהריגער יוזעף בעדנארעק (פיאסטאווסקא 34). די סיבה פון זעלבסטמארד איז ווארשיינליך מעלאנכאליע.

57 פאפולערע צוגען קומען קיין טשענסטאכאוו.

קומענדען זונטאג, דעם 19-טען ד. ח. קומט פאר אין טשענסטאכאוו א צוזאמענפאהר פון קאטוילישע מענער פון גאנצען לאנד. אין צוזאמענהאנג דערמיט זענען שוין פעררעגיסטרירט געווארען 57 ספעציעלע צוגען פון פערשידענע געגענדען, וועלכע וועלען ברענגען קיין טשענסטאכאוו ארום 50 טויזענד פילגרימען.

די ערשטע צוגען וועלען אנקומען שוין היינט פרייטאג אין די אווענד-שעה'ן; די איבריגע – שבת א גאנצען טאג.

צי וועט טשענסטאכאוו צוגעטיילט ווערען צו דער לאדזער וואיעוואודזטווע?

אין צוזאמענהאנג מיט'ן אבטיילען פון דער לאדזער וואיעוואודזטווע 5 פאוויאטען, וועלכע ווערען פעראייניגט מיט דער פויזנער וואיעוואודזטווא, איז ענטשטאנען א פראיעקט, אז אויפ'ן ארט פון די דאזיגע פאוויאטען זאל צוגעטיילט ווערען צו דער לאדזער וואיעוואודזטווא דער טשענסטאכאווער פאוויאט. די פע־אינטערעסירטע קרייזען האבען שוין וועגען דעם אונטערגענומען בעמיהונגען, שטיצענדיג זיך הויפטזעכליך אויפ'ן מאטיוו, אז טשענסטאכאוו אלס גרויסער צענטער פון דער טעקסטיל-אינדוסטריע דארף ווערען פערבינדען מיט לאדז צוליב ווירטשאפטליכע טעמים.

דימיסיע פון געוו. טשענסטאכאווער וויצע-סטאראסטא.

צווישען די סטאראסטעס, וואס זענען לויט דער פעראָרדנונג פון אינער'ן-מיניסטער בעפרייט געווארען פון זייערע אמטען געפינט זיך אויך דער פערטרעטער פון סטאראסטא אין אפאטשנע, דער געוו. טשענסטאכאווער וויצע סטאראסטא, ה' מ. ביעלאווקא, וועלכער איז מיט 2 יאהר צוריק פון טשענסטאכאוו איבערגעטראגען געווארען נאך אפאטשנא.

ה' ביעלאווקא איז דערווייל נישט בעשטימט געווארען אויף קיין שום נייעם אמט.

60 הייזער ארויסגעשטעלט אויף ליציטאציע.

די טשענסטאכאווער קרעדיט-געזעלשאפט האט אויף די טעג פון 27 ביז'ן 29 גרודזיען ד.י. בעשטימט ליציטאציעס פון 60 היגע פערשידענע הייזער. די ליציטאציעס וועלען פארקומען אין ערשטען טערמין. א סך פון די דאזיגע ליציטאציעס וועלען ווארשיינליך בכלל נישט פארקומען. די אייגענטימער פון די דאזיגע הייזער וועלען ווארשיינליך ביז דאמאלס איינצאהלען די שולדיג געבליבענע ראטעס.

פערהאלטען א ראווערען-גנב.

ס'איז פערהאלטען געווארען א געווארען א געוויסער סטעפאן סטימטשעק, וועלכער האט פון פאר'ן הויז פון דער קאמונאלנע שפאר-קאסע צוגעגנב'עט א ראווער צום שאדען פון פיאטר פאליעשעווסקי (דאמבראָווסקי גאס 18).

א בריעף פון מערדער גאפ צו א טשענסטאכאווער גלח.

דער צום טויט פער'משפטער מערדער אנטאני גאפ, וועלכער זיצט דערווייל אין דער פיעטרקאווער תפיסה, האט צוגעשיקט צו איינעם פון די טשענסטאכאווער גלחים א בריעף, אין וועלכען ער בעט, אז דער גייסטליכער זאל זיך פעראינטערעסירען מיט דעם גורל פון גאפ'ס 13-יעהריגער טאכטער, א „יתומה אהן טאטע מאמע“ ווי ער דריקט זיך אויס.

ווי בעוואוסט איז דער טויט-אורטייל אויף גאפ'ן שוין בעשטעטיגט געווארען דורכ'ן ווארשאווער אפעלאציע-געריכט און אין קורצען, ווארשיינליך אין עטליכע וואכען ארום, וועט דער פראצעס בעטראכט ווערען דורכ'ן העכסטען געריכט.

די אויספארשונג וועגען דער קאטאסטראפע פון דער לוקס-טארפעדא

די באהן-מאכט פיהרט נאך אלץ א דיסציפלינארע אויספארשונג וועגען דער קאטאסטראפע, וואס איז פארגעקומען אין מערץ ד.י. מיט דער לוקס-טארפעדא ביי רודניק.

אין רעזולטאט פון דער אויספארשונג איז דער רודניקער סטאציע זאוויאדאווצא, סטאניסלאוו בזאווסקי איבערגעטראגען געווארען אויף אנ'אנדערען פאסטען.

עגזיסטירט פון 1898 יאהר.
אין דער גוט-בעקאנטער
דרוקעריי פון
ב. באטשאן
1 אלעע 6
טעלעפ. 22-01
ווערט אויסגעפיהרט שעהן און אקוראט אלעראַרט דרוק-ארבייט,
— ווי: —
בריעף-בויגען
קאפערטען
פאסט-קארטען
חתונה-קארטען
בראשורען
קוויטאריושען
אפישען
פלוג-צעטלען
קלעפסידרעס
א. ד. גל. ביליגער ווי איבעראל.
בעמערקונג: קלעפסידרעס ווערען אויסגעפערטיגט און אויסגעקלעבט אין משך פון 1 שעה.

Rutynowana nauczycielka
z długoletnią praktyką udziela lekcyj korepetycyj w zakresie 8-iu klas. Specjalność: łacina, francuski, polski, matematyka.
Warunki skromne.
Wiadomość:
BLUM, ALEJA 8.

Erdal pasta do obuwia
odświeża kolorowe obuwie.
Jej tajemnica: użyć jak najmniej pasty Erdal, ale polerować miękkim suknem, aż do lśniącego połysku.

PO POWROCIE z PARYŻA i LONDYNU
TANI MIESIĄC PRZERÓBEK!
Pierwszorzędna pracownia kuśnierska
przyjmuje wszelką robotę w zakresie kuśnierstwa
Pierwszorzędne solidne wykonanie. — Ceny bardzo przystępne
M. OBERMAN, Panny Marji 1.

Lekarz-Dentysta
Henryk Lejzerowicz
przeprowadził się
na ul. Aleja 32 m. 3
telef. 17-57.

Salon Mód
z urządzeniem odstąpię
wiadomość w redakcji.

Lekarz-dentystka
Gustawa Cymermanówna
powróciła
I-a ALEJA 1, TEL. 12-11.

פארבעריי און כעמישע וועשעריי
„BENETA“
ב. יאסעלעוויטשא 11
(געגענאיבער דעם געוועלב פון דער קאפעלושארניע)
קראגענס ווערען געוואשען מיט דויערהאפטען שפיגעל-גלאנץ.
ספעציאליטעט:
1) אויפפרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס,
2) פארבען לויט מוסטערן,
3) דעקאשירען (ארויסנעמען פלעקען אהן וואשען אויפ'ן ארט),
4) כעמישרייניגען און פאסאנירען קאפעלושן,

Kino „LUNA“
היינט און ווייטערע טעג!
אינאוגוראציע פון הערבסט-סעזאן מיט'ן נייעסטען פילם, וועלכען די קינעמאטאגראפיע קען א. נ.
Wielka miłość BEETHOVENA
רעזשי פון געניאלען אבעל גאנס
אין דער הויפט-ראל דער בעריהמטסטער און בעסטער ארטיסט פון דער היינטיגער צייט
הארי באור

KINO „EDEN“.
די בעליבטע שירלי טעמפל
אין אריגענעלען, אינטערעסאנטען פילם
Pasażerka na gapę
די אקציע קומט פאר אין כינע, שאנגהיי א.א.
שבת און זונטאג האלב 1 נאכמיטאג
לעצטע פארשטעלונג
Daj mi Twe Serce.

Kino-Teatr „STYLOWY“
Aleja 27.
היינט און ווייטערע טעג
דער פרעכטיגער פילם
TAŃCZĄCY PIRAT
פרטים — אין די אפישען.